

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1902. Första Kammaren. N:o 37.

Lördagen den 17 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 10 i denna månad.

Anmäldes och bordlades statsutskottets memorial n:o 94, med förslag till de återstående stadgandena i det nya reglementet för riksgäldskontoret.

Vid föredragning af statsutskottets under gårdagen bordlagda memorial n:o 93, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i en fråga rörande statsregleringen för år 1903, biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemställt.

Vid förnyad föredragning af sammansatta stats- och lagutskottets den 15 och 16 innevarande månad bordlagda memorial n:o 11, angående anvisande af ersättning till sammansatta stats- och lagutskottets kansli samt gratifikation åt dess vaktbetjening, biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemställt.

Vid förnyad föredragning af bevillningsutskottets den 15 och 16 innevarande maj bordlagda betänkande n:o 39, med förslag till den af Riksdagen fastställda bevillningssummans utgörande, biföll kammaren hvad utskottet i detta betänkande hemställt.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 14 och 15 i denna månad bordlagda memorial n:o 89, med förslag till åtskilliga stadganden, som böra införas i det nya reglementet för riksgäldskontoret, biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs å nyo statsutskottets den 14 och 15 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 92, i anledning af Kongl Maj:ts proposition angående tillgodogörande af kronan tillhörig vattenkraft i Göta elf vid Trollhättan.

Herr Svedelius: Jag tillåter mig hemställa, att kammaren måtte medgifva, att utlåtandet föredrages punktvis, men att vid l:a punkten debatten får röra sig om alla tre punkterna på en gång.

Härtill lemnade kammaren sitt bifall.

Punkten a).

Ang. tillgodogörande af kronan tillhörig vattenkraft vid Trollhättan.

Herr Svedelius: Då jag haft förtroendet att såsom ordförande i den s. k. vattenfallskomitén deltaga i den förberedande behandlingen af föreliggande fråga, kan jag icke annat än för min ringa del uttala min tillfredsställelse med det resultat, hvartill utskottet kommit, och den välvilja, hvarmed utskottets majoritet, bestående af alla Första Kammarens ledamöter, omfattat densamma.

Utskottet säger på sid. 49: »utskottet finner det nu för första gången för Riksdagen framlagda förslaget i fråga om tillgodogörande af staten tillhörig vattenkraft vara af synnerligen stor betydelse, då härvid är att taga i betraktande ej allenast att statskassan kan, genom att de ansenliga kapitaltillgångar, som ligga i statens obegagnade vattenfall, göras fruktbärande, beredas en afsevärd tillökning i inkomsten, utan äfven att dessa vattenfalls tillgodogörande måste ur såväl nationalekonomisk som politisk synpunkt vara af framstående vikt.»

Ja, utan tvifvel är det så förhållandet, och jag tillåter mig särskildt betona, att enligt min öfvertygelse är den största vigten för statsverket icke att söka i den direkta afkomst, som genom den föreslagna afgiften per hästkraft skulle tillfalla statsverket, utan just i den stora nationalekonomiska betydelse, som skulle ligga deri, att man får tillgodogöra sig dessa rika kraftkällor, kraftkällor som enligt det föreliggande förslaget uppgå till icke mindre än 70,000 turbinhästkrafter eller 65,000 elektriska hästkrafter tillsammans. Det är gifvet, att just i nationalekonomiskt hänseende möjligheten att kunna draga nytta af så stora krafttillgångar, särskildt i en sådan trakt som den ifrågavarande, skall vara af den allra största betydelse. Utskottet har också slutat med att i de allra hufvudsakligaste delar tillstyrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag. Det är dock några anmärkningar och erinringar, som utskottet har gjort deremot, och det är egentligen det, som föranledt mig att begära ordet.

Jag vill då först fästa mig vid frågan om den tid, hvarunder ifrågavarande vattenkraft skulle upplåtas åt det enskilda bolag, som derom gjort framställning och hvilket just nu föranledt den kongl. propositionen. Enligt Kongl. Maj:ts framställning skall den

afgift, som Trollhättans elektriska kraftaktiebolag bör erlagga för tillgodogörande af kronan tillhörig vattenkraft i Göta elf vid Trollhättan, bestämmas att med oförändradt belopp utgå under 50 år, räknadt från och med det kalenderår, då afgift först erlagts. I öfverensstämmelse med hvad innevarande Riksdag beslutit i afseende å tillstånd för utförande af elektriska anläggningar, anser emellertid utskottet, att berörda tidsperiod bör bestämmas till 40 år.

And. tillgodogörande af kronan tillhörig vattenkraft vid Trollhättan.

(Forts.)

Inom vattenfallskomitén har enhälligt den åsigten gjort sig gällande, att vid öfverlåtande af kronan tillhörande vattenfall till enskildes begagnande en tid af i allmänhet 50 år borde bestämmas. Komitén har ansett såsom en regel, att kronan icke bör afhända sig eganderätten till vattenfall, men deremot lemna dem till begagnande under så pass lång tid, att full trygghet skulle finnas att hinna amortera derpå nedlagda kostnader. Om den tiden för mycket inskränkes, måste ju gifvetvis följden blifva den, dels att det blir mindre säkerhet och trygghet i dispositionen af krafttillgången, dels ock att, derest sådan kraft skall till andra utnyttas, hvilket säkerligen blir förhållandet vid alla stora anläggningar, man måste beräkna vida högre pris, således betunga industrien med högre kostnad, i fall tiden är kort mot om tiden är lång, så att amorteringen kan ske med mindre årlig kostnad.

Det är sant, såsom utskottet säger, att innevarande års Riksdag har vid afgörande af lagförslaget beträffande elektriska ledningar på sammanjemkningens väg kommit till ett beslut om 40 år. Första Kammaren beslöt 50 år i enlighet med det föreliggande förslaget, Andra Kammaren 30 år, hvarefter en sammanjemkning till 40 år åstadkoms. Nu har utskottet ställt sig på samma ståndpunkt, och det kan icke nekas, att åtminstone för närvarande, då den frågan är i så färskt minne, det kan vara fullt konsekvent att så göra. Jag har därför icke annat yrkande att nu göra, men på samma gång ville jag lemna en upplysning om orsaken, hvarför en längre tid har ansetts och fortfarande, inom den s. k. vattenfallskomitén åtminstone, anses böra bestämmas såsom normerande.

Vidare innebär Kongl. Maj:ts förslag att, derest endera kontrahenten senast 5 år före utgången af nämnda tidsperiod så påyrkar, afgiften skall för en följande lika lång tidsperiod å nyo i angifven ordning bestämmas och sålunda förfaras vid förloppet af hvarje förfluten period. I enlighet med hvad utskottet här ofvan anfört i afseende å tiden för den första öfverenskommelsen, skulle dessa tidsperioder komma att omfatta 40 år.

Ja, det är ju i full konsekvens med den nyssomnämnda bestämmelsen.

Emellertid vill jag i sammanhang med detta äfven påpeka hvad som afhandlats och föreslås rörande ingenjör Stridsbergs ifrågasatta arrendering af en del af vattenkraften vid Trollhättan, som förekommer under punkt c). Der föreslår utskottet äfvenledes, att tiden måtte bestämmas till 40 år, och det är gifvet, att

Ang. tillgodogörande af kronan tillhörig vattenkraft vid Trollhättan.

(Forts.)

detta är i full konsekvens med det förra. Men jag vill dock påpeka, att förhållandena ställa sig väsentligt olika i fråga om denna upplåtelse. De Stridsbergska önskningarna om tillgodogörande af vatten afse en helt ringa kvantitet, ett tillskott till en redan förut befintlig anläggning, och det resonnement jag nyss tillät mig göra angående amorteringen är der icke fullt tillämpligt. Derfor kan jag väl tänka mig, att det kan finnas något mera fog för både den nedsättning, som nu af utskottet ifrågasatts här och kanske äfven i någon mån för den reservation, som från Andra Kammarens sida är framkommen, att tiden skulle bestämmas till 20 år. Jag menar dermed naturligtvis icke, att jag skulle vilja tillstyrka detta, men jag vill nämna det, därför att jag föreställer mig, att all sannolikhet finnes för att kamrarne åtminstone i fråga om att lemna vattenkraft till Stridsbergs anläggning komma att stanna i olika beslut endast i afseende på tiden 40 och 20 år. Jag föreställer mig att, då en sammanjemkning der bör kunna komma till stånd, det sker genom att bestämma 30 år. Och jag tror, att en sådan sammanjemkning der är mera, så att säga lokalt, lämplig på sådant sätt, än om en likadan sammanjemkning i den stora frågan om det elektriska kraftaktiebolaget skulle ske, der Andra Kammarens utskottsledamöter hafva föreslagit 20 år första perioden och likaledes 20 år följande perioder. Skulle der en sammanjemkning förekomma, synes det mig vara af stor vigt att icke bestämma på samma sätt, ty der föreligger, såsom jag nyss nämnde, nödvändighet att tänka sig en amortering i fråga om den första anläggningen. Derfor synes en sammanjemkning der böra ske så, att 40 år bibehålles för den första perioden, men att de följande tidsperioderna minskas till 20 år i likhet med Andra Kammarens reservanters förslag.

Jag har alltså ansett mig redan nu böra fästa uppmärksamheten på den stora skiljaktigheten mellan dessa anläggningar, ty vid Stridsbergs anläggning kan icke någon lång amorteringstid behöfva ifrågakomma. Der är det endast fråga om ett tillskott af kraft till en anläggning, som han redan har förut, då deremot vid den stora frågan om Trollhättans elektriska kraftaktiebolags öfvertagande af öfversta fallet lång amorteringstid erfordras, när betydliga kostnader måst der nedläggas, och således den första perioden der böra vara tillräcklig.

Utskottet säger vidare:

»I öfverensstämmelse med den i herr Lindhagens ofvannämnda motion uttalade mening, har utskottet ansett, att kronan bör tillförsäkras rätt att, derest sådant fem år i förväg påyrkats, vid hvarje af ofvan angifna tider, då afgifternas belopp skola regleras, till sig lösa bolagets anläggningar efter värdering af fem gode män, tillsatte i enlighet med bestämmelserna i § 12 af bilagda förslagskontrakt; och torde denna rätt böra på lämpligt sätt tryggas.»

Denna inlösningsfråga förekommer icke i Kongl. Maj:ts proposition. Jag kan ju icke neka, att det finnes ganska mycket fog

för att en sådan inlösningsrätt betingas kronan, ehuru man måste komma i håg, att förhållandena der äro helt annorlunda än i allmänhet vid kronan tillhörande vattenfall, i ty att kronan här endast eger vattnet, men icke någöndera stranden. Vestra stranden eges af det bolag, som ifrågasätter att få förhyra vattenkraften. Inlösen för kronans räkning skulle således här innebära inlösen äfven af den strand, som bolaget eger, då deremot under andra förhållanden, om kronan eger vanlig vattenrätt — d. v. s. både strand och vatten — en sådan inlösen faller sig mera naturlig, såsom omfattande allenast de byggnader och anläggningar som utföras. Men jag vill icke heller i detta fall motsätta mig en sådan inlösen. Dock synes det mig alldeles nödvändigt, såvida icke den industri, som här beräknas skola uppväxa, skall blifva alltför mycket lidande derpå, att kronan då öfvertager de förpligtelser, som bolaget iklädt sig. Det är icke möjligt, att industriella anläggningar skola kunna komma till stand på så lösa förutsättningar, att, om kronan skulle begagna sig af sin inlösningsrätt, den industriella anläggningen icke längre skulle vara säker att få vattenkraft för sin drift. Vore detta förhållandet, skulle säkerligen ingen våga vidtaga några anordningar eller nedläggga stora kapital på industriella anläggningar, utan vattenkraften skulle komma att ligga obegagnad. Derfor synes det mig nödvändigt, att med en sådan kronans inlösningsrätt äfven följer förpligtelse för kronan att med viss begränsning i tid öfvertaga de förpligtelser, som bolaget iklädt sig mot tredje man. Jag vill dock med tanken på den invändningen, som kanske kommer att göras, att bolaget möjligen skulle kunna ikläda sig s. k. perpetuella förpligtelser, som det kunde vara betänkligt för staten att öfvertaga, medgifva, att en lämplig begränsning då borde kunna göras, såsom t. ex. att kronan icke skulle vara skyldig att öfvertaga andra förpligtelser än sådana, som sträcka sig till högst 20 år efter öfvertagandet. Med en uppsägningstid af 5 år förut skulle industriella anläggningar sålunda vara tryggade i 25 år, äfven om aftalet varit träffadt kort före uppsägningen från statens sida, och dermed synes mig tillräcklig garanti vara lemnad för att industrien skulle kunna begagna sig häraf. Man må nemligen ihågkomma, att dessa industriella anläggningars tillkomst icke kommer att rätta sig efter de nyss omtalade perioderna, vare sig 40 eller 20 år, utan kan komma till stånd när som helst under perioden, och blir således enda rättesnöret för dem den tid då uppsägning eger rum. Med ett sådant öfvertagande af skyldigheter och en sådan begränsning från statens sida har jag för min del ingen invändning att göra mot utskottets förslag, hvilket icke synes mig innehålla någon hindrande bestämmelse mot sådant vilkor för inlösen, hvadan enligt mitt förmenande, derest Riksdagen fattade sitt beslut i enlighet med förslaget, Kongl. Maj:t skulle kunna hafva fria händer att i detta hänseende handla efter omständigheterna.

*Ang. tillgödö-
görande af
kronan tillhö-
rig vattenkraft
vid Trollhät-
tan.*

(Forts.)

Ang. tillgodo-
görande af
kronan tillhö-
rig vattenkraft
vid Trollhät-
tan.

(Forts.)

I utskottets betänkande förekommer vidare på sid. 50:

»Beträffande öfverenskommelsen mellan kronan och bolaget har utskottet velat ifrågasätta, huruvida icke bolaget borde ställa nöjaktiga garantier för att bolaget fullgör sina förbindelser i afseende å anläggningens solida anordnande, dess underhåll m. m.»

Denna passus i utlåtandet synes mig vara alldeles obehöflig, då i det föreliggande förslaget till kontraktsuppgörelse i § 2 förekommer följande stadgande:

»Bolaget bygger, bekostar och vidmakthåller sin anläggning, allt under den kontroll och med den påföljd för underlåtenhet att ställa sig gifna föreskrifter till efterrättelse, som af Kongl. Maj:t närmare bestämmes.»

Det synes således, som om redan i det föreliggande förslaget tillräcklig hänsyn tagits till hvad utskottet här påpekat.

Då jag härmed berört de egentliga invändningar och anmärkningar, som från utskottets sida gjorts, och då dessa, såsom jag tagit mig friheten framhålla, icke synas vara af någon betänklig beskaffenhet och endast föranlett mig att göra de erinringar som jag har gjort, har jag, herr grefve och talman, icke annat yrkande att göra än på bifall till utskottets förslag.

Herr Wijk: Såsom herrarne lätt kunna inse, har denna frågas förberedande behandling varit ganska kinkig, och på afdelningen gjorde vi allt för att komma till ett gemensamt förslag. Det visade sig emellertid snart omöjligt, då ledamöter från Andra Kammaren stälde sig på Konungens befallningshafvandes ståndpunkt, yrkande på förnyad undersökning, huruvida ej kraftstationen kunde förläggas på östra sidan. Då kronan icke egde marken, måste aftal träffas med strandegarne; huruvida öfverenskommelse med kanalbolaget blifver lättare än med enskilde, är nog tvifvelaktigt, i synnerhet om den nya kanalen skall förverkligas och förläggas på östra sidan. Nu har den föregående högt ärade talaren egentligen icke framställt mer än en anmärkning, nemligen rörande det förhållandet, att, om staten inlöser här emotsedda anläggningar, den äfven här bör blifva skyldig att binda sig vid de kontrakt, bolaget uppgjort. Orsaken hvarför vi i denna sak voro mycket betänksamma var den, att man kunde tänka sig, att bolaget komme att uppgöra perpetuella kontrakt, som sedan blefve bindande för staten. Det var egentligen detta vi fruktade. Går man i den rigtning, hvarpå den siste ärade talaren häntydde, att man här skulle binda sig blott för viss bestämd tid, ligger deri egentligen icke någon fara. Hvad samme talare yttrade om det öfverflödiga i en punkt i utskottets motivering, enligt hvilken bolaget skulle vara skyldigt lemna garanti för anläggningens soliditet, så får jag erkänna, att den ärade talaren har rätt häruti, då en dylik bestämmelse är intagen i § 2 i kontraktet, men å andra sidan, då detta nu står här, kan det icke göra skada. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i nu föredragna punkt hemställt.

Punkterna b) och c).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning af bankoutskottets den 14 och 15 i denna månad bordlagda memorial n:o 12, i fråga om ändringar i bankoreglementet, biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs å nyo konstitutionsutskottets den 13 och 14 inne-
varande maj bordlagda utlåtande n:o 9, i anledning af väckt motion
angående ändring i § 75 riksdagsordningen.

*Ifrågasatt in-
förande af
proportionel
valmetod vid
utskottsval
m. m.*

Herr Tamm, Hugo: Jag finner fullkomligt väl, att under de omständigheter och med den uppfattning, konstitutionsutskottet hade när betänkandet afgafs, detsamma är fullkomligt öfverensstämmande med denna uppfattning, så att i detta fall har jag icke ringaste anledning att göra anmärkning mot konstitutionsutskottets sätt att behandla frågan. Men det synes mig hafva kommit i helt annat läge efter den frågas behandling och utgång, som legat före under senaste tvenne dagar, hvarunder man allmänt förklarat sig för detta s. k. proportionella valsätt i de fall, der det vore tillämpligt, och man kan här med full rätt åberopa sig på hvad konstitutionsutskottet erkänt, nemligen det förhållande, att rättvisa och billighet tala för att de olika meningsgrupperna inom kamrarne blifva i förhållande till sin styrka företrädda inom utskotten. Det erkännes också af utskottet, att detta skulle bidra till att riksdagsärendenas utredning vunne i allsidighet och fullständighet. Trots detta förklarar utskottet sedermera, att det icke kan finna »att något behof af ifrågavarande valmetod vid nu omhandlade val för närvarande hos oss föreligger», och detta på den grund att, såsom utskottet vidare säger, »den omständigheten, att ledamöterna i Riksdagens ständiga och särskilda utskott utses till lika stort antal från båda kamrarne, synes utskottet, då man tager i betraktande de nuvarande grunderna för de båda kamrarnes sammansättning, utgöra en borgen för att olika partimeningar åtminstone i regel skola komma att inom dessa Riksdagens viktigaste utskott blifva företrädda.»

Utskottets sista skäl är: »dessutom kan enligt utskottets förmenande icke med fog påstås, att under de senare åren något majoritetsförtryck vid utskottsval inom Riksdagen gjort sig gällande, utan torde benägenhet från majoritetspartiers sida i all-

Ifrågasatt in- mänhet visats att tillmötesgå andra partiets billiga anspråk på förande af att i sin mån blifva representerade i vederbörande utskott.»
proportionel

valmetod vid
utskottsval
m. m.

(Forts.)

Jag vill i förevarande fall icke särskildt kriticera detta utskottets uttalande, men jag har så länge sjelf suttit i utskott och så länge varit med i riksdagslifvet, att det är mig omöjligt att undgå att känna såsom en bestämd olägenhet, att när t. ex. Första Kammaren i något utskott insatt representanter för en mening och Andra Kammaren för en annan mening, vid ärendets slutbehandling inom kamrarne ofta inträffar, att ingen funnits, som kunnat redogöra för eller framhålla de skäl, som för mot- sidan varit bestämmande. Utskottsbehandlingen är dock af den vikt för uppfattandet af skäl och af stämningen på andra sidan, att jag alltid tyckt det vara en stor brist, att en annan uppfattning än den hos majoriteten i Andra Kammaren rådande icke fått göra sig företrädd inom dess utskottshalfva, hvilket också framkallar en viss stämning, så att säga, eller misstämning mellan båda kamrarne, då den ena sidan haft svårare att förstå uppfattningen å den andra, än om denna äfven, på det sätt jag angifvit, varit i utskottet företrädd. Det var t. ex. en lång tid friherre Klinckowström här alltid gjorde sig till tolk för Andra Kammarens uppfattning i statsutskottsfrågor. Sedan han är borta, förefaller mig ofta, som om Andra Kammarens mening i statsutskottsfrågor icke här framlägges såsom tillbörligt vore, och detta oaktadt vi sedermera sett, att vid voteringarne flere följt denna mening. Det kan ju icke vara annat än en fördel, om utskotten kunde så sammansättas, att just inom hvardera kammaren, den andras majoritets uppfattning genom ledamöter i utskotten framställes, så att fullständig kännedom derom vinnes. Jag är öfvertygad, att många kantigheter och många misstydingar derigenom skulle kunna undvikas.

Men, säger utskottet, detta valsätt behöfves icke, emedan åtminstone under senare tid majoriteten icke begagnat sig af något majoritetsförtryck. Jag har dock varit med om tider, då det onekligen legat så, att någon annan än den af majoriteten i endera kammaren företrädda meningen icke kunnat göra sig gällande alls; den har rent af varit utsluten från någon vidare utskottsbehandling, hvilken skötts ensamt af denna majoritet. Jag medgifver gerna, att denna tid nu är öfver, men den kommer säkerligen åter, då en fråga verkligen blifver brännande. Då komme lätteligen det gamla bruket att åter införas.

Nu vill jag gerna erkänna, att inom begge kamrarne och särskildt i denna under senare år, såsom utskottet säger, visat sig mycken välvilja, mycket tillmötesgående vid insättande af representanter af olika meningar i de flesta af utskotten, men jag fäster uppmärksamheten på att det är skilnad, om en majoritet väljer in någon af minoritetens medlemmar i ett utskott och om minoriteten sjelf väljer sin representant; i det förra fallet intages han så att säga på nåd. Det är icke alltid sagdt, att den af majoriteten valde är den, som minoriteten anser bäst lämpad att i utskottet föra dess talan. Således, här kommer han in på nåd, men

genom det proportionella valsättet skulle han komma in med rätt. Detta gör för mig en stor skillnad, och det är icke alls från partisympunkt jag säger detta, utan just emedan jag tror, att billighet och rättvisa tala därför och att en fullständig och allsidig utredning på detta sätt bäst skulle komma föreliggande ärenden till del.

Ifrågasatt införande af proportionel valmetod vid utskottsval m. m.
(Forts.)

Då nu utskottets fyra reservanter, såsom riktigt är, uteslutit vissa val, för hvilka proportionellt valsätt icke, såsom i motionen är föreslaget, skulle komma i fråga, utan detta skulle inskränkas hufvudsakligen till val för ständiga utskott, får jag för min del, herr greve och talman, anhålla om bifall till den af de fyra reservanterna, friherre Barnekow m. fl., afgifna reservationen, tilläggande endast detta, att enligt min uppfattning det skulle se underligt ut, åtminstone om de personer, som varit med om den uti den förra frågan beslutade skrifvelsen och der visat sig så starkt förorda de proportionella valens välgörande verkan, första gången förslag om detta valsätts införande i Riksdagen förekommer, skulle säga: *der* vilja vi icke hafva det. Jag anhåller således om bifall till reservationen.

Herr Berg, Gustaf Axel: I utskottet deltog jag i första behandlingen af detta ärende och uttalade dervid min stora sympati för motionen. Sedermera hänvisades det framlagda lagförslaget till en komité; och då ärendet slutligen afgjordes, var jag icke i utskottet tillstädes. Om jag varit det, skulle jag utan tvekan slutit mig till den af friherre Barnekow m. fl. afgifna reservationen.

Föregående ärade talare har nu granskat utskottets motivering, och jag skall dertill icke lägga mycket. Jag vill blott för min del konstatera, hurusom utskottet i början af denna motivering uttalar mycket sympatiska känslor för en sådan valmetod, som föreslagits, men att utskottet sedan vid sitt afstyrkande åberopar de gamla skälen emot detta förslag, hvilka förekommit vid föregående tillfällen, då det varit å bane. Det är nu en vana man har i en del utskott att taga till »fjerdingen», då man vill afslå något framställt förslag; man söker upp de gamla motiven och åberopar dem, äfven om de icke mera äro tillämpliga. De äro icke så synnerligen starka, de motiv som utskottet här anfört. Det första uttalar, att man icke funnit något praktiskt sätt att lösa denna fråga. Ja, förhållandet var kanske sådant, då motivet förra gången användes, men nu är saken den, att den här framlagda proportionella valmetoden varit granskad af tvenne våra förnämsta valteknici. I utskottet föredrogs äfven ett utlåtande af den ene af desse, hvaruti uttalas, att ifrågavarande proportionella valmetod är fullt användbar och ovanligt enkel. Det är ju ett godt vitsord, detta.

Det andra af utskottets skäl är, att valsättet skulle förorsaka mycken tidsutdrägt. Mina herrar, vi veta, huru vi i allmänhet bruka använda tiden vid riksdagens början; och om utskottsvalen

*Ifrågasatt in-
förande af
proportional
valmetod vid
utskottsval
m. m.
(Forts.)* skulle taga en eller annan timme längre tid, än nu är fallet, tror jag icke, att vi behöfde lägga det synnerligen tungt på vårt politiska samvete.

Sedermera säger utskottet, att behof af förändradt valsätt inom Riksdagen föreligger icke för närvarande. Det kan ju så vara; härom har herr Tamm redan yttrat sig, och jag lemnar den frågan å sidå; men jag har velat påpeka, att den tid kan komma, då i någon kammare kunna finnas två partier, det ena omfattande 51 % af kammarens ledamöter, det andra 49 %; det mångtaligare partiet kan då, om det så vill, besätta alla utskottsplatser, och det mindre, de 49 % af kammaren, får icke en enda.

Så säger slutligen utskottet, att partimotsättningarna i Riksdagen skulle skärpas genom denna metod. Något sådant kan jag dock icke föreställa mig; tvärtom tror jag den skulle bidraga till utjemning af dessa motsättningar, då ju båda partierna finge tillfälle att göra sig gällande. Särskildt skall jag nu bedja få påpeka, att enligt reservationen detta valsätt skulle vara inskränkt till de i 37 och 50 §§ riksdagsordningen afsedda utskottsval; således icke, såsom i motionen föreslås, tillämpligt vid alla val. Vidare skulle tillämpningen göras beroende derpå, att en femtedel af kammarens ledamöter begärde användning af detta valsätt, således fakultativt. Slutligen får jag påpeka, att genom denna reservation föreslås borttagande af det gamla stadgandet, att utskottsval kunna ske genom elektor, något som sällan om någon sin torde hafva förekommit och som måste anses antiqveradt.

Till sist vill jag blott liksom herr Tamm tillägga, att ett bifall till reservationen tyckes mig vara den enklaste konsekvens af gårdagens beslut i rösträttsfrågan; och jag frågar: huru skulle det te sig, om, sedan i fråga om valen till Andra Kammaren man sagt sig vilja stödja och skydda minoritetens rätt gent emot majoriteten, man skulle i förevarande fall säga: här behöfves icke något skydd för minoriteten?

Herr greve och talman, jag anhåller om bifall till den af herrar friherre Barnekow och Boëthius m. fl. framlagda reservationen.

Herr Nyström, Carl: Jag får säga, att jag tycker det skulle vara betänkligt, om Första Kammaren vid denna tid af riksdagen och med så glest besatta bänkar skulle taga sig för att göra en grundlagsändring af mycket ingripande beskaffenhet och af stor vikt för riksdagsarbetet. Denna sak är icke att tillråda, och jag får äfven ytterligare påpeka, att utskottet kan icke gifva mycken ledning i den vägen, ty så som utskottet varit upptaget af arbetet med rösträttsfrågan, veta herrarne alltför väl, att icke tid fans qvar för att vederbörligen utreda och utöfva kritik öfver den föreliggande motionen. Dessa omständigheter synas mig peka åt samma håll, nemligen att kammaren icke bör i dag fatta beslut i denna sak.

Här är icke fråga om en skrifvelse, utan om en grundlags-text, som skulle fastslås. Men härtill kommer ytterligare, att det,

som herrarne med så ofullständig förberedelse nu skulle afgöra, är en särdeles krånglig fråga; den, som vill försöka sätta sig in i densamma, skall ofta nog se sig tvungen att gripa till räknetafeln. Under sådana förhållanden kan det icke komma i fråga att framlägga alla de skäl, som från sakkunnige personer framstälts mot den ena eller den andra af dessa metoder. Historien om dessa proportionella valsätt är en labyrinth, ett virrvarr af förslag; det ena framträder efter det andra, och de efterkommande kritisera och bevisa ohållbarheten af de föregående. Och särskildt må nämnas, att det förslag i ämnet, som framstälts af herr E. Svensén och som tyckes hafva legat till grund för den föreliggande motionen eller i alla händelser har med denna åtskilligt gemensamt, redan blifvit föremål för en kritik af ganska allvarsam beskaffenhet. Det kan icke falla mig in — äfven om jag dertill hade tid och förmåga — att söka leda herrarne i denna labyrinth af förslag, kritiker och motförslag, ty ni skulle icke hafva tålamod att följa mig. Det är nog att säga, att anmärkningarna mot alla de föreslagna valsätten hafva varit så många och så väsentliga, att man måste komma till den slutsatsen, att den rätta formen för det proportionella valsättet ännu icke är funnen; och till och med den svenske författare (I. Flodström), hvilken så sent som år 1900 behandlat denna fråga och som dock synes hafva goda förhoppningar om nämnda valsätt, har i hufvudsak åtnöjt sig med att gifva en mycket öfvertygande kritik öfver de många förslagen och beräkningarna och gifvit jemförelsevis litet rum åt positiva uttalanden.

Nu har anmärkts, att herr Carlsons förslag icke är qvistigt, utan ganska enkelt. Men jag får fråga herrarne, huru många det är, som förstå det, så enkelt det än påstås vara, utan att hafva bifogade exempel att gå efter, och dessa exempel kunna ju icke införas i grundlagen, utan der skulle blott stå de nakna föreskrifterna, med hvilka man utan ledning af exempel finge reda sig så godt man kunde.

Jag tror visserligen, att en analys af de många konkurrerande förslagen skulle kunna vederlägga åtskilligt af hvad som här anförts till förordande af motionen, men detta blefve, som nämndt, ett alltför vidlyftigt och alltför tålamodsfrestande anförande. Men en sak måste jag i detta sammanhang framhålla. Alla hithörande förslag — äfven motionärens — hafva ett gemensamt och genomgående fel, det att de förutsätta en partisammanhållning och en valstyrelse af vida strängare och mera ingripande art än den nu hos oss rådande. Icke nog med att partilistor skola vara utarbetade på förhand; namnen på dessa skola ock införas i en rang- eller värdeordning, som är af betydelse för valets utgång och därför måste vara i förväg på det noggrannaste bestämd. Och ingen ändring tillåtes, ty då rubbas systemet. Man har icke en gang lof att med uteslutande af en partikamrats namn insätta på listan namnet af en framstående man, hvars val man särskildt önskar, om hans namn skulle stå äfven på en annan lista (t. ex. hans eget

*Ifrågasatt in-
förande af
proportionel
valmetod vid
utskottsval
m. m.*

(Forts.)

partis). Ty detta är enligt det proportionella valsyste-
 m. m. mänhet icke medgifvet. Så kallade »panacherade» (brokiga) val-
 sedlar betraktas af proportionalisterna med oblidade ögon.

och ytterligare en sak måste särskildt framhållas. Från olika
 håll kommer det allmänna omdömet, att med detta system skulle
 partimotsättningarna skärpas och således ingen frid och vänskap
 inträda, såsom man låtit oss hoppas; och äfven förslagsställaren
 företräder denna mening, då han säger: »Fastmer torde detta valsätt
 leda till större sammanhållning än hittills kring bestämda parti-
 listor»; och i konstitutionsutskottets utlåtande förekommer följande
 yttrande: »utskottet kan icke heller underlåta att uttala farhåga
 för att, »derest en proportionel valmetod vid utskottsval blefve till-
 lämpad, partimotsättningarna inom Riksdagen och utskotten lätt
 skulle komma att blifva skarpare än hittills varit fallet». Lik-
 nande omdömen upprepas på så många håll, att den varning de
 innebära icke bör ringaktas. Skarpare partimotsättning, mera
 tyrannisk partiledning, det är detta, som är gemensamt för alla
 dessa system.

Det är karakteristiskt, att i Danmark 1890 införts denna ord-
 ning för utskottsval. Men den ordning, Danmark införde så sent
 som 1890 och med ledning af erfarenheten, af den långa, vidlyf-
 tiga erfarenheten från många länder och olika tider, är icke den,
 som herr Carlson föreslagit i sin motion, icke den, som förord-
 nats af två föregående talare.

Jag skall be att i afseende å hvad herr Tamm anført få
 säga, att han framhöll, att majoriteten kunde komma att för
 mycket beherska utskottsvalen, och minoriteten blefve då icke
 representerad. Han sade vidare, att han många år suttit i ett
 mycket viktigt utskott, men hans närvaro der och hans stora in-
 flytande der äro väl tillräckliga exempel på att majoriteten icke
 varit alltför strängt förhärskande. Han säger, att detta valsätt
 skulle medföra, att åtskilliga kantigheter afslipades, men de blifva
 i stället såsom nämnts mera skärpta, mera tillspetsade och större
 vid de proportionella valen. Hvarje parti väljer isolerat för sig,
 man behöfver icke fästa afseende vid de andra partierna, inga sam-
 manjemkningar förekomma, och då är det väl antagligt, att hvarje
 parti utser sina skarpaste stridskämpar, och således blir det en
 högst betydande skärpning af kantigheterna. Han påminde om
 att minoriteten under närvarande förhållanden blefve vald på nåd.
 Ja, det är väl icke så farligt med den saken. Ty nu komma vi
 till det argument, som kanske i denna meningsstrid är det viktiga-
 gaste och som utgör ett bevis på att en förändring i valmetoden
 är mindre nödvändig i vårt land än i något annat land, nemligen
 att utskotten äro sammansatta från båda kamrarna.

Då utskotten äro sammansatta från båda kamrarna, en anord-
 ning som är en heder för vår konstitution och vårt samfundslif,
 är det naturligt, att den ensidighet man här fruktar är i allra
 väsentligaste mån förebyggd. Endast denna omständighet, hvilken
 så väsentligt skiljer våra förhållanden från utlandets, torde inne-

bära en tillräcklig anledning att icke så ifrigt och utan öfverty-
gande skäl yrka på förändringar i riksdagsordningen till förmån
för den proportionella valmetoden i föreliggande fall.

Herr Berg yttrade, att utskottets motivering icke vore tillfredsställande. Detta vill jag, ehuru jag själf varit med derom, medgifva. Den borde hafva innehållit sidor fulla af vederläggningar och rättelser, men det fans icke tid att skriva dessa sidor, och icke heller antog man, att det skulle blifva tid att läsa dem eller att mycket diskutera saken. Herr Berg sade vidare, att herr Carlsons metod blifvit godkänd af en kännare. Om jag ej miss-tager mig, är här fråga om en kännare, en mycket framstående teoretiker, som själf försökt sig på en del förslag i den vägen, hvilka dock i sin tur ansetts mindre praktiska.

Ytterligare en sak. Den föreslagna valmetoden föranleder en betydlig tidsutdrägt. Valen för de ordinarie utskotten af medlemmar och suppleanter från båda kamrarna, alltså tillsammans 20 val, skulle efter det nya systemet erfordra ett högst betydligt antal sammanräkningar och uträkningar. Valsedlarna skola sammanräknas, valqvoten för hvarje val uträknas och valsedlarna sorteras i flockar. Derefter skall bestämmas, huru många platser hvarje grupp eger att besätta, och, såsom följd häraf, hvilka inom hvarje grupp blifvit valda. Derefter skall företagas en »subsidiär utfyllnad af proportionsvalet, hvilket i de flesta fall torde blifva af nöden.» Slutligen skall den ordning bestämmas, efter hvilken de valda skola å en lista uppföras. Allt detta för hvar och ett af de 20 valen. Det blefve, såsom man finner, en rätt vidlyftig och invecklad apparat. Tidsutdräkten blefve afsevärd, och möjligheterna för felräkning ej få.

Herr Berg antog, också han, att genom denna metod skulle partimotsatserna förmildras. Till hvad jag förut härom yttrat an-håller jag att få tillägga följande. Hvad man mest behöfver frukta i afseende å partimotsatsernas skärpning är den fåtaligaste flocken, den som eventuellt blott får insätta en ledamot i hvar utskott. Herrarne påminna sig, att herr Carlsons exempel utgå från val-männens indelning i tre grupper, hvilkas representation i utskottet blir beroende på deras numeriska styrka, jemförd med den s. k. val-qvoten. Med valqvoten menas den siffra, som utmärker det antal ledamöter, som har rätt till en representant. I det af honom anförda exemplet hafva 23 ledamöter sålunda rätt till besättande af en plats i utskottet. Men herrarne skola icke föreställa sig, att valqvoten vid alla utskottsval är så hög som 23. Jag har gått igenom protokollen för utskottsvalen under de senaste fem åren och dervid inhemtat, att t. ex. för val till statsutskottet är Första Kammarens valqvot mycket låg, understundom (med ute-slutande af bråk) 10 samt understundom 11 o. s. v., hvilket bety-der, att en grupp så liten som på 10 eller 11 skulle få välja en ledamot i utskottet. En så liten grupp befinner sig antagligen på en af flyglarna, den högra eller den venstra, och detta betyder i sin ordning, att de insätta i utskottet en ytterlighetsman, som icke

*Ifrågasatt in-
förande af
proportional
valmetod vid
utskottsval
m. m.*

(Forts.)

*Ifrågasatt in-
förande af
proportionel
valmetod vid
utskottsval
m. m.
(Forts.)*

förmår uträtta mycket vid utredningar eller voteringar, men som skall sättas in för att göra lifvet surt för de andra. Detta kan icke annat än leda till otrygghet uti och upplösning af utskottets arbeten, och man kan knappt tänka sig den tidsutdrägt och de olägenheter, som deraf skulle blifva en följd. I värsta fall leder det till uttröttning och eftergift, och då är resultatet ännu beklagligare. Jag har i detta fall hört en liknelse, som man med förkärlek upprepat: »vi skola sätta in en gädda i karpdammen» — det torde nog komma att ske vid alla utskottsval med en dylik valordning — och det kan nog blifva bra för gäddan, men huru trefligt karparne, hvilka oupphörligen skola ansättas och jagas af gäddan, komma att få det, det blir en annan sak. Utskottsarbetet skulle med all säkerhet blifva förbittradt, försenadt och sämre än nu.

Som sagdt, då man har en garanti och dertill en så utmärkt garanti, som ligger deruti, att båda kamrarne sätta in hvar sin utskottshalvva, synes det mig, som man dermed kunde låta sig nöjas eller åtminstone vänta till dess vi få ett sådant förslag till proportionella val, som kan blifva föremål för allmänt erkännande i stället för ogillande kritik. Under arbetet med den föreslagna förändring i vårt statsskick, som varit på tal under dessa dagar och som blifver en följd af Riksdagens skrifvelse, kan det icke undgås, att icke frågan om den proportionella valmetoden blifver föremål för särskild utredning, hvars resultat måste komma äfven ett sådant förslag, som det nu föreliggande om proportionella utskottsval, till godo, och i stället för att nu kasta oss in på kanske föråldrade metoder och fastslå dem i grundlagen, skulle den föreliggande frågan kunna draga nytta utaf de mera moderna rön och erfarenheter, hvartill man under utredningen af rösträttsreformen kan komma.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Trygger: Herr Berg hade ett yttrande, som jag tror innebära ett visst öfverskattande af den seger, hvilken i går vans af den majoritet han tillhör. Han sökte nemligen göra gällande, att vi i går skulle hafva beslutat oss för proportionella val, och eftersom vi beslutat oss för sådana i afseende på Riksdagens sammansättning, skulle konsekvensen bjuda, att vi beslöte oss för enahanda bestämmelser i fråga om utskottens sammansättning. Jag bestrider påståendet i dess förra del. Första Kammaren har icke fattat något beslut i den rigtningen och icke heller den Andra Kammaren, såvidt jag riktigt uppfattat dess beslut, utan Riksdagen har begärt en *utredning* af frågan, och nog vet jag, att det större i sig innefattar det mindre, men att det mindre skulle innefatta det större, den tanken är för mig främmande. Deraf att vi begärt en utredning angående den proportionella valmetoden vid riksdagsmannaval följer alltså icke, att vi skola besluta oss för en liknande valmetod beträffande utskottsval. Detta i afseende å den nämnde talarens argumentation.

Hvad derefter sjelfva saken beträffar, är äfven jag tilltalad af utsigten att få Riksdagens utskott sammansatta på ett sådant sätt, att minoriteten kan göra sig gällande. Särskildt i utlandet, der proportionella val i detta fall tillämpas, är det tilltalande att se, hurusom i de komitéer, hvilka hafva att utreda frågorna, minoriteten får tillfälle att göra sig hörd. Men, mina herrar, vi få dock icke förbise, att detta gäller komitéer, tillsatta af en kammare, och att således de, hvilka hafva majoritet i kammaren, äfven hafva majoritet inom den förberedande komitén och att alltså komitéutlåtandena blifva uttryck för majoritetens önskningsar, om än minoriteten blir i tillfälle att göra gällande sina anmärkningar och önskningsar först i komitén och sedan vid den blifvande diskussionen inom kammaren. Men hos oss, hvarest ledamöterna i de ständiga eller särskilda utskotten tillsättas från begge kamrarna, ställer sig saken ganska annorlunda. Den proportionella valmetoden, genomförd hos oss, skulle kunna hafva till följd, att den största gruppen inom utskottet blefve den, som inom båda kamrarna representerade minoriteten.

Ifrågasatt införande af proportionel valmetod vid utskottsval m. m.
(Forts.)

Under alla omständigheter är frågan ingalunda utredd. Trots den auktoritet, som kan ligga i det tillstyrkande, som nu här kommit reservanternas förslag till del, undrar jag, om icke kammaren skall finna det ganska betänkligt att besluta en grundlagsförändring, som blifvit behandlad af en förberedande komité af utskottet, under det att utskottet hade fullt upp att göra med rösträttsfrågan, och som sedan — jag tror mig icke träda sanningen för när, om jag säger detta — på en half timme behandlades i konstitutionsutskottet. Sjelf var jag icke närvarande när detta ärende slutligen handlades, men jag har erfarit, att frågan i en handvändning afgjordes. Jag klandrar icke utskottet därför, ty jag vet huru strängt upptaget utskottet varit af den stora rösträttsfrågan, men jag skulle klandra — nej, i kammaren tillåter jag mig ej att klandra, men jag skulle finna det egendomligt, om kammaren skulle anse sig kunna nu bifalla den föreslagna grundlagsförändringen. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Moberg: Jag skall icke vid denna sena tid af riksdagen upptaga kammarens tid genom att ingå i någon vidlyftigare utläggning af den föreliggande frågan eller genom något bemötande af hvad den ärade representanten på göteborgsbänken yttrat, huru frestande det än skulle vara, utan jag vill inskränka mig till att förklara, att jag, som låtit anteckna mig som reservant, hufvudsakligen på de af herr Hugo Tamm nyss anförda skäl, inom utskottet yrkat bifall till den mening, som uttalas i den af friherre Barnekow m. fl. afgifna reservation. Gent emot den siste talaren anhåller jag få säga, att utskottet icke kunnat bestämma sina sammanträden eller öfverläggningar efter de tider, då herr Trygger kunnat vara närvarande; och om det än är sant, att frågans slutliga afgörande skedde på en ganska kort stund, så vill jag deremot upplysa om att uti den subkomité inom utskottet, som hade att

*Ifrågasatt in-
förande af
proportionel
valmetod vid
utskottsval
m. m.*

(Forts.)

förbereda detta ärende, detsamma vidlyftigt afhandlades, hvadan förslaget, som dessutom då det första gången behandlades inom utskottet var föremål för en längre öfverläggning, ingalunda afgjordes så hastigt och lustigt, som samme ärade talare sökte göra troligt.

Då man skall bedöma en sak, huruvida den är antaglig eller icke, bör man framför allt anföra några skäl, men gent emot den ifrågavarande motionen har den talare, som senast uppträdt mot densamma, icke haft annat att anföra, än att det icke torde vara lämpligt att nu antaga densamma, utan att man borde besinna sig. Någon argumentation i sak har han ej förebragt, och hvad herr Nyströms anmärkningar angår, äro de sådana, att jag tror de kunna lätteligen vederläggas. Jag vill dock ej upptaga tiden vidare, utan anhåller att få yrka bifall till friherre Barnekows m. fl. reservation.

Herr Östberg: Det sätt för tillsättande af de ständiga utskotten, som reservanterna föreslagit, måste ju vara synnerligen tilltalande särskildt för de många af kammarens ledamöter, som vid behandlingen af konstitutionsutskottets föregående betänkande uttalat sig för denna princip vid val till Riksdagens Andra Kammare. Emellertid då detta förslag nu framkommit så sent under riksdagen och det icke kunnat vara möjligt för kammarens ledamöter att sätta sig in i denna ganska svåra och vidlyftiga fråga, måste det gifvetvis väcka betänkligheter att nu förklara sig benägen att till hvilande antaga det af reservanterna framlagda förslaget. Särskildt kan man vara mycket oviss, huruvida den särskilda metoden, som är föreslagen, kan anses lämplig. Det försäkras visserligen, att den blifvit pröfvad och godkänd af sakkunnig person, men åtminstone gäller det för mig, att jag borde varit i tillfälle att sjelf något närmare taga kännedom om densamma och jemföra den med andra metoder, som kunna komma i fråga. Jag tror derför, att det bästa, man vid detta tillfälle skulle kunna göra, vore att afåta en skrifvelse till Kongl. Maj:t angående utredning i ärendet, och denna skrifvelse skulle då helt naturligt sluta sig till den skrifvelse, som är beslutad i fråga om val till Riksdagens Andra Kammare. Jag skulle derför föreställa mig, att man lämpligen borde kunna hemställa, att *Riksdagen måtte besluta att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, huruvida den proportionella valmetoden lämpligen må kunna vinna tillämpning vid tillsättande af de ständiga utskotten inom Riksdagen, samt till Riksdagen afgifva det förslag, hvartill utredningen kan föranleda.* Och anhåller jag om proposition på detta förslag.

Herr Blomberg: Jag skulle icke hafva tagit mig anledning yttra mig rörande detta ärende, om icke det senast framlagda förslaget föranledt mig dertill.

Det förefaller mig, som om Riksdagen sjelf hade mycket större förutsättningar att kunna bedöma det lämpligaste sättet att an-

ordna val till utskotten än Kongl. Maj:t. Enligt min mening måste sålunda hvarje skrifvelse i den nu föreslagna rigtningen anses synnerligen olämplig.

*Ifrågasatt in-
förande af
proportionel
valmetod vid
utskottsval
m. m.*

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på förevarande utlåtande yrkats: 1:o) att hvad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle antaga det förslag, som innefattades i den af friherre Barnekow med flere vid utlåtandet afgifna reservation; och 3:o) af herr *Östberg*, att Riksdagen måtte besluta att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, huruvida den proportionella valmetoden lämpligen må kunna vinna tillämpning vid tillsättande af de ständiga utskotten inom Riksdagen, samt till Riksdagen afgifva det förslag, hvartill utredningen kan föranleda.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner jemlikt dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf och sedan till kontraposition dervid antagits bifall till det här ofvan under 2:o) upptagna yrkande, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande n:o 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan och antages det förslag, som innefattas i den af friherre Barnekow med flere vid utlåtandet afgifna reservation.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 49;

Nej — 31.

Vid förnyad föredragning af lagutskottets den 13 och 14 i denna månad bordlagda utlåtanden:

n:o 58, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 26 kap. 1 § rättegångsbalken, och n:o 59, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående begränsning af rösträtten vid aktiebolagsstämma, biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Ifrågasatt lag-
stiftning för
tryggande af
arbetarnes
föreningsrätt.

Föredrogs å nyo lagutskottets den 13 och 14 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 60, i anledning af väckt motion om skrivelse till Kongl. Maj:t angående lagstiftning för tryggande af arbetarnes föreningsrätt.

(Forts.)

Herr Andersson, Axel Gustaf: Efter utskottets utlåtande hade det kanske varit lämpligast att låta denna fråga begrafvas i stillhet, men en omständighet gör, att jag anhåller att få taga kammarens tid en stund i anspråk.

Talet om föreningsrättens kränkande synes hafva vunnit sin egentliga utbredning efter den stora konflikten inom Sundsvalls sågverksdistrikt år 1899. Åtminstone är det den, som oftast i tal och skrift framhålles såsom bevis på arbetsgifvares hänsynslöshet, särskildt, såsom bekant, nu för kort tid sedan i samband med denna fråga. Få af dem, som anföra exemplet, lära dock veta, hvad striden då egentligen gälde. Då jag var en af dem, som på arbetsgifvarnes sida ledde underhandlingarne med arbetarnes ombud, och då jag håller för troligt, att det icke är sista gången denna fråga i en eller annan form kommer att föreläggas Riksdagen, har jag ansett det icke vara ur vägen att få i kammarens protokoll intagna några korta utdrag af ett öppet bref, som under konflikten från arbetsgifvarne tillställes arbetarne. Det har fått en värdefull belysning af tilldragelser här i hufvudstaden under de senaste dagarne. Det heter i detta öppna bref bland annat: »Vår viktigaste anmärkning mot »Svenska sågverks- och brädgårdsarbetareförbundet» är *den socialistiska ledningen*. Vi inse mer än väl, att någon fred emellan arbetsgifvare och förbundet under en sådan ledning aldrig blefve möjlig. Äfven om för industriens lugna utveckling än så betungande och konkurrensen på världsmarknaden än så försvarande ekonomiska eftergifter gjordes af arbetsgifvarne, skulle ledningen, sedan den ansett sig hafva vunnit den makt, den erkänt vara rörelsens mål, söka använda organisationen för ändamål, främmande för arbetsgifvarnes och arbetarnes mellanvarande, och säkerligen vid den mest ogynsamma tidpunkt vidtaga åtgärder, ruinerande för den industri, på hvilken såväl vår som våra arbetares existens beror. — — — — —

Hvarje svensk man står det visserligen fritt att tillhöra en af lagen ej förbjuden förening och han kommer derigenom i åtnjutande af de fördelar, som hans förening kan tillförsäkra medlemmarne inbördes, men någon rätt emot utom föreningen stående, de må vara arbetare eller arbetsgifvare, medför föreningen ej.

De arbetare, som ansett sig fortfarande böra tillhöra det socialistiska arbetareförbundet, hafva vi icke kunnat hindra att qvarstå och således *ej kunnat kränka deras föreningsrätt*, men denna deras rätt får ej så ensidigt tydas och utöfvas, att den blir ett tvång för utomstående eller så, att vi beröfvas vår rätt att skydda vår industri mot faror och att ej använda arbetare, hvilkas anställning medför sådana. Det blir således tydligen arbetarnes

ensak att välja emellan förbundet och dess förutsatta fördelar eller anställningen med dess förmåner. — — — — —

*Ifrågasatt lag-
stiftning för
tryggande af
arbetarnes
föreningarrätt.*
(Forts.)

Vi hafva vidare mot förbundets organisation anmärkt förbundet för lokalafdelning att sjelf få underhandla med sin arbetsgifvare och saknaden af annan bestämmelse om slitande af icke förlikta tvister emellan afdelning och vederbörande arbetsgifvare än genom våldsamma och förlustbringande medel. — — — — —

Om förbundet, såsom en del andra liknande förbund enligt referat i pressen nyligen gjort, utgår ur den socialistiska landsorganisationen samt tillåter lokalafdelningens direkta underhandling med arbetsgifvaren och icke förlikta tvisters slitande genom skiljenämnd, till-satt efter af arbetsgifvarne och arbetarne gemensamt antagna grunder, hafva vi intet emot, att arbetarne kvarstå i förbundet.

Skulle förbundet ej kunna förmås till en dylik omorganisation, hafva vi intet emot, att arbetare, som stå utom förbundet eller derur utgå, bilda med hvarandra och andra dylika sammanslutningar samverkande föreningar under annan än socialistisk ledning samt fotade på skiljedomsprincipen.»

Jag tror, att ingen lugnt dömande skall vilja påstå, att arbetsgifvarne vid detta tillfälle kränkt någons rätt, men väl häfdade de sin rätt och många sina arbetares rätt gent emot ett parti, som sammanblandar det fackliga med det politiska och vill göra den fackliga sammanslutningen till medel för politiska mål, som på sitt program upptagit den mindre arbetsduglighetens premiering och yrkesskicklighetens dödande, ett parti, hvars fanor äro utstyrda med frihetens emblem, men styrda af partityranniets hand.

Att en arbetsgifvare, som säger till en person, som vill hos honom hafva anställning: jag vågar icke för min egen, min industris och mina öfriga underhafvandes säkerhet hafva i min rörelse anställda personer, som jag vet på förhand hafva förbundet sig att på kommando af utomstående med eller mot sin vilja eventuellt söka komma denna industri till lifs, att han, säger jag, skulle därför kunna dömas till straff, det lär väl vara och bör väl också förblifva en orimlighet. Om det är klokt af arbetsgifvaren att så handla, är en sak — derom har jag nu icke att yttra mig — men att det skulle vara straffbart, det torde väl i sjelfva verket till och med motionären med bästa vilja haft något svårt att intala sig.

Herr talman, jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

På framställning af herr vice talmannen beslöts, att behandlingen af det på dagens föredragningslista återstående ärendet skulle uppskjutas till ett kommande sammanträde.

Upplästes och godkändes sammansatta stats- och lagutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 125, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen med förslag till lag om domsagas kansli, till lag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i konkurslagen, till lag angående ändrad lydelse af 27 § i lagen om boskilnad den 1 juli 1898, till lag om ändrad lydelse af 9 § i förordningen den 18 september 1862 huru gäld vid dödsfall betalas skall och om urarfvagörelse, så ock angående undanskiftande af egendom i död makes bo, samt till lag angående ändrad lydelse af 11 och 12 §§ i förordningen den 4 mars 1862 om tioårig preskription och om årsstämming, dels ock Kongl. Maj:ts under förutsättning af bifall till nämnda proposition i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående höjning af anslagen till rikets hofrätter; samt

n:o 126, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tolks anlitage vid domstol, dels ock Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om rätt till användande af anslaget till ersättning åt domare, vittnen och parter.

Herr Fränckel erhöll på begäran ordet och yttrade: Då jag icke hade tillfälle att yttra mig vid gårdagens förhandlingar angående rösträttsfrågan, beder jag endast att få till protokollet antecknad, att jag röstade för herr Billings skrivelselförslag.

Justerades sju protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr vice talmannen beslöts, att statsutskottets memorial n:o 94 skulle sättas främst på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 12,53 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Måndagen den 19 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 2,30 e. m.

Justerades protokollet för den 11 och 12 i denna månad.

Anmälades och bordlades statsutskottets memorial n:o 95, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om Kongl. Maj:ts proposition angående tillgodogörande af kronan tillhörig vattenkraft i Göta elf vid Trollhättan.

Upplästes för justering konstitutionsutskottets förslag till Riksdagens skrivelse n:o 138, till Konungen, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af § 57 regeringsformen samt af §§ 13, 14, 16, 17, 19 och 25 riksdagsordningen.

*Skrifvelse-
förslag om ut-
sträckt valrätt
till Andra
Kammaren.*

Friherre von Kræmer: Jag får för min del yrka, att Första Kammaren ej måtte bifalla det nu föredragna skrivelseförslaget oförändradt, utan uttala en önskan om den förändringen, att uti detsamma må intagas de motiv, som Första Kammaren anförde i den af densamma i enlighet med Biskop Billings förslag antagna skrifvelsen; dock under medgifvande af att följande ord i slutet af motiveringen: »anordnad vare sig med medelbara eller omedelbara val, eller med tillämpning af graderad röstskala, eller andra bestämmelser, som må vara egnade att åt de nu representerade bibehålla ett skäligen inflytande på afgörandet af landets angelägenheter» uteslutas, så att motiveringen så till vida blefve lika med den, Andra Kammaren för sin del godkänt; men att i stället efter orden »propotionel valmetod» skall tilläggas: eller på ett särskiljande af *valrätt* och *valbarhet*, så att, under det att valrätten gjordes allmän, för valbarhet stadgades några särskilda villkor.

Man invänder naturligtvis, att all motivering är, genom kamrarnes i fråga om densamma olika beslut, förfallen; men det är just detta, som jag ej tror vara för sakens lyckliga fortgång befrämjande, och det är därför, som jag vill hemställa, att utskottet

*Skrifvelse-
förslag om ut-
sträckt valrätt
till Andra
Kammaren.*

(Forts.)

ville än en gång taga saken i betraktande och föreslå återinförandet af motiveringen på sätt jag nu tagit mig friheten föreslå. Om detta sedan blefve kammarens beslut finge detsamma Andra Kam-maren meddelas och der tagas i betraktande.

På grund af hvad jag nu haft äran anföra, yrkar jag återremiss af det föredragna skrifvelseförslaget.

Herr vice talmannen: Utan att inlåta mig på något bemötande af den förre ärade talarens argumentation, tillåter jag mig fästa uppmärksamheten på den sena timme, hvarunder riksdagsarbetet nu pågår, och hemställer jag därför, att kammaren under sådana förhållanden icke måtte bifalla yrkandet om återremiss. Ett bifall till detta yrkande torde vara så mycket mindre påkalladt, som vederbörande uti såväl Första som Andra Kammarens motivering för den af båda kamrarne antagna klämman samt jemväl uti de under öfverläggningarne i öfrigt fälda uttalandena torde hafva tillräcklig ledning för de fortsatta arbeten, som krävas för att föra denna fråga framåt.

Under sådana förhållanden, herr grefve och talman, tillåter jag mig yrka bifall till skrifvelseförslaget i det skick, som det nu befinner sig.

Häri hördes flere ledamöter instämma.

Herr Behm: Jag får yrka afslag på den af friherre von Kræmer gjorda framställningen på den grund, att någon enighet emellan kamrarne icke har kunnat träffas annat än med afseende å sjelfva det beslut, hvartill Riksdagen slutligen har kommit. Man skulle ju visserligen kunna taga med en del af början af det förslag till motivering, som antagits, men dels är denna del ganska litet sägande, och dels ligger den hufvudsakliga vigten uti den sista punkten af förslaget, utaf hvilken Andra Kammaren dock endast antagit en del, eller till och med ordet *valmetod*, under det att Första Kammaren godkänt hela punkten. Då man icke kan gå till väga så, som Andra Kammarens representanter inom utskottet hafva påyrkat, nemligen att man skulle medtaga hela den i biskop Billings förslag förekommande motiveringen, med uteslutande endast af de ord, som Första Kammaren för sin del ensam godkänt, enär genom denna uteslutning af principiellt viktiga uttalanden Första Kammarens mening skulle blifva i väsentligt afseende förvanskad, så kan jag icke förstå, att man här kan förfara lämpligare än att, på sätt utskottet gjort, uteslutande hålla sig till sjelfva klämman.

Friherre von Kræmer: Jag kan naturligtvis, herr grefve och talman, lätt förutse, att mitt förslag skall blifva afslaget i denna riksdagens sena timme, men jag vill dock yttra ett par ord för att rättfärdiga mitt framläggande af detta förslag.

Det synes mig nemligen, att om man skrifer på det sätt, som nu uti denna skrifvelse är föreslaget, och således endast intager den af båda kamrarne godkända klämman, så kommer regeringen, som naturligtvis tager kännedom om den motivering, som ursprungligen antogs i Första Kammaren, och den motivering, som ursprungligen antogs i Andra Kammaren, det vill säga samma motivering som den, hvilken antogs i Första Kammaren, med uteslutande af några ord, att, vid jemförelse mellan de båda motiveringarna, finna, att ingenting annat återstod, än att det nya förslaget borde vara grundadt på *allmän valrätt* och *proportionella val*, det vill säga vara grundadt på två saker, om hvilka vi ej hafva någon praktisk erfarenhet och hvilkas verkan är oss fullkomligt obekant.

*Skrifvelse-
förslag om ut-
sträckt valrätt
till Andra
Kammaren.*

(Forts.)

Men i hvilken ställning befinner sig då den Riksdag, som skall antaga ett sådant förslag, grundadt på två alldeles obekanta faktorer? Jo, kommer man att då säga: Riksdagen har fått precis hvad den begärt; det är ingen annan råd än att antaga förslaget, det vill säga den skall störta sig i detta fullkomligt obekanta.

Om åter de ord få tilläggas, som jag tagit mig friheten här föreslå, så återstår ett tredje alternativ. Möjligen kunde denna utväg tillvinna sig vederbörandes uppmärksamhet i någon mån, och det nya förslaget då visserligen grundas på *en* obekant faktor, den allmänna valrätten, men den *andra* faktorn, valbarheten, vore inskränkt till något modifieradt mer eller mindre liknande hvad som nu gäller. Det skulle då åtminstone komma att ingå *en* bekant kvantitet i en möjligen blifvande författningsändring. — Det närmast till hands liggande exemplet på ett sådant särskiljande af valrätt och valbarhet är det nu gällande sättet för Första Kammarens bildande: i landstingen eller stadsfullmäktige har hvar och en ledamot dervid *valrätt*; men på långt när icke alla landstingens eller statsfullmäktiges ledamöter äro *valbara*.

Fullkomligt öfvertygad att mitt förslag afslås, yrkar jag dock fortfarande återremiss i och för detsamma tagande i betraktande.

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjordes jemlikt de yrkanden, som derunder framstälts, propositioner, först på godkännande af det nu föredragna skrifvelsförslaget samt vidare derpå, att detsamma skulle visas åter till utskottet; och förklarades den förra propositionen, hvilken förnyades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Uplästes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 139, till Konungen, angående tryckfrihetsförordningens föreskrifter om boktryckerier och om tillsynen öfver tryckta skrifter offentliggörande.

Vid föredragning af statsutskottets den 17 innevarande månad bordlagda memorial n:o 94, med förslag till de återstående stadgandena i det nya reglementet för riksgäldskontoret, biföll kamraren hvad utskottet i detta memorial hemställt.

Upplästes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 127, angående beräkning af statsverkets inkomster;

n:o 128, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition i fråga om användande under år 1903 af behållning å ett för år 1902 anvisadt anslag till åtgärder för att befrämja tillgodogörandet af den i landets torfmossar befintliga bränsletillgång;

n:o 129, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af en till förra hospitalshemmanet Staflösa n:o 3 i Östergötlands län hörande lägenhet;

n:o 130, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtande af vissa delar af kronodomänen Bona till anordnande af en af staten inrättad tvångsuppfostringsanstalt;

n:o 131, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af viss del af Vadstena kronöng i Östergötlands län;

n:o 132, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter smeden Gustaf Pettersson från Björktorp;

n:o 133, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till begravningsplats för grufsamhället vid Kiruna jernvägsstation af viss del utaf den vid afvittringen inom Jukkasjärvi socken till kronopark afsatta mark;

n:o 134, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående godkännande af uppgjort förslag i fråga om uppförande vid Upsala hospital för Upsala läns räkning af en vårdanstalt för sinnessjuka; samt

n:o 144, angående statsregleringen för år 1903 och sättet för anvisande af vissa anslagsbelopp.

Upplästes och godkändes bevillningsutskottets förslag till Riksdagens skrivelse, n:o 137, till Konungen, angående beviljning af fast egendom samt af inkomst.

Upplästes och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 135, i anledning af väckt motion med förslag dels till lag, innefattande särskilda bestämmelser i afseende å vissa bolag, dels till lag angående ändring af vissa paragrafer i lagen om aktiebolag den 28 juni 1895;

n:o 136, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående handel med konstgjorda gödselmedel; och n:o 145, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 26 kap. 1 § rättegångsbalken.

Upplästes och godkändes Riksdagens kanslis förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 140, angående patientafgifterna vid upptagningsanstalter för sinnessjuka;

n:o 141, angående kvinnors anställande vid yrkesinspektionen;

n:o 142, angående åtgärder för åstadkommande af en bättre fiskerivård för Östersjö- och sötvattensfisket; samt

n:o 143, angående åtgärder i fråga om importen af och rörelsen med artificiella sötämnen.

Justerades sex protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att statsutskottets memorial n:o 95 skulle sättas främst på föredragningslistan till morgondagens sammanträde.

Kamrarne åtskildes kl. 2,54 e. m.

In fidem

A. v. *Krusenstjerna*.

Tisdagen den 20 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 2 e. m.

Justerades protokollet för den 13 i denna månad.

Upplästes följande ingifna läkareintyg:

Herr brukspatron *M. Nisser* är tills vidare af sjukdom förhindrad att deltaga i riksdagsarbetet.
Stockholm 19 maj 1902.

Edv. Alin.
Med. D:r.

Upplästes och godkändes bankoutsrottets förslag till Riksdagens skrivelser:

n:o 149, till Konungen, med öfverlemnande af reglemente för riksbankens styrelse och förvaltning, samt

n:o 150, till fullmäktige i riksbanken, med öfverlemnande af reglemente för riksbankens styrelse och förvaltning.

Anmälades och bordlades

statsutskottets memorial:

n:o 96, angående öfverlemnande till Kongl. Maj:t af det nya reglementet för riksgäldskontoret; och

n:o 97, angående den nya riksstaten; äfvensom

sammansatta bevillnings- och lagutskottets utlåtande och memorial:

n:o 1, öfver väckt motion i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af § 57 regeringsformen samt §§ 13, 14, 16, 17, 19 och 25 riksdagsordningen; och

n:o 2, angående anvisande af ersättning åt utskottets sekreterare.

Vid föredragning af statsutskottets under gårdagen bordlagda memorial n:o 95, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om Kongl. Maj:ts proposition angående tillgodogörande af kronan tillhörig vattenkraft i Göta elf vid Trollhättan, biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande sammansatta stats- och lagutskottets den 15 och 16 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 10 i anledning af dels väckta förslag om inskränkning i inmutningsrätten, dels ock Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af den kronan tillkommande jordegareandel i grufva.

Punkten I.

Herr Åkerman: I början af mars innevarande år mottog kommerskollegium en nådig skrifvelse, i hvilken Kongl. Maj:t anbefalde kommerskollegium att, efter hörande af bergmästaren i norra distriktet och Konungens befallningshafvande i Norrbottens län, inkomma med underdånigt utlåtande, huruvida icke skäl kunde vara att för Norrbottens län göra inskränkning i inmutningsrätten. Bergmästaren afstyrkte inmutningsrättens inskränkande, hvar-
emot Konungens befallningshafvande tillstyrkte, icke alldeles hvad som i dessa motioner föreslagits, men att inmutningsrätten skulle upphävas beträffande jernmalmsfyndigheter, medan den skulle bibehållas för öfriga mineralfyndigheter. Kommerskollegium sökte bemöta Konungens befallningshafvandes betänkligheter i den här frågan, och i underdånigt utlåtande af den 7 april tillstyrkte kommerskollegium, att ingen inskränkning af inmutningsrätten i Norrbottens län skulle ega rum.

Sedan afhöordes intet i saken, förrän nu ifrågavarande, jemnt en månad derefter eller den 7 maj dagtecknade motioner inkommo. Till förvändning för motionernas aflemnande så sent under riksdagen anfördes, att inmutningsrättens upphäfvande i Norrbottens län skulle stå i något förment samband med den kongl. proposition, hvari medgifvande för Kongl. Maj:t begärts att under tiden till den 15 maj 1903 få för en tid af högst 20 år upplåta begagnandet af kronans jordegareandel i grufva. I öfrigt återopade motionärerna inga andra motiv för sina motionsr än Konungens befallningshafvandes utlåtande, hvilket i sin helhet blifvit i motionerna intaget. Motionerna utmyнна i en hemställan, att inom Norrbottens län inmutning å kronojord, som ej under ständig besittningsrätt innehafves eller är till boställe anslagen, må få ske endast för kronans räkning.

Utskottet refererar i sitt utlåtande såväl bergmästarens som Konungens befallningshafvandes och kommerskollegii yttranden och säger derefter: »Af de handlingar, för hvilkas hufvudsakliga

Om inskränkning i inmutningsrätten.

Om inskrän-
ning i inmut-
ningsrätten.

(Forts.)

innehåll utskottet sålunda redogjort, finner utskottet framgå, att i afseende å malmfyndigheters inmutning och hvad dermed sammanhänger synnerligen betänkliga missförhållanden inom Norrbottens län gjort sig gällande och ännu förefinnas, hvilka torde böra föranleda, att det tages under öfvervägande, huruvida icke genom ändrade lagbestämmelser eller på annat sätt de anmärkta missförhållandena må kunna aflägsnas och deras återupprepande förebyggas». Detta och vidare hvad som säges i nästa punkt: »för att åtminstone i någon mån motverka, att de faktiska förhållandena hinna gestalta sig ännu mer otillfredsställande och invecklade än för närvarande» är utskottets enda motiv för dess instämmande i motionärernas hemställan, så när som på att tiden inskränkes till den 15 maj 1903. För längre tid skulle nu icke afbrott ske i inmutningsrätten, men till den 15 maj 1903 skulle emellertid kronan ensam ega att göra inmutningar å viss kronojord i Norrbottens län.

Jag kan för min del icke förstå annat, än att det varit den sena timmen i förening med den omständigheten, att äfven under densamma all uppmärksamhet varit egnad åt den viktiga fråga, vi under de senaste dagarne behandlat, som gjort, att utskottet icke ens fäst så mycket afseende vid hvad kommerskollegium yttrat, att det sökt att i ringaste mån bemöta de skäl, som kommerskollegium anfört för att icke någon inskränkning af inmutningsrätten borde komma till stånd.

De missförhållanden, om hvilka Konungens befallningshafvande erinrat och hvilka återfinnas på sid. 4 och 5 i det nu föreliggande, litograferade betänkandet, äro egentligen följande fyra: dels att ommutningar så ofta förekomma uppe i Norrbottens län — fyndigheter, som förut inmutats, inmutas igen, för att på detta illojala sätt bevara rätten till en fyndighet —, dels att mutsedlar uttagas å redan inmutade fyndigheter i syfte att åstadkomma penningutpressningar under förmenande, att de, som förut inmutat, icke bevarat sin rätt till inmutningarna, dels att mutsedlar användas såsom värdepapper, dels ock att försök göras att öfverlemna inmutningar till utländingar.

Hvad de tre första kategorierna af svårigheter beträffar, är efter mitt förmenande och enligt kommerskollegii yttrande, såsom herrarne kunna finna af det sammandrag deraf, som återgifvits å sid. 9 i det litograferade betänkandet, det öfverskott af sådana svårigheter, som under några år förekommit inom Norrbottens län, helt och hållet beroende på de undantagsförhållanden, i hvilka sagda län, hvad inmutningar och gruvsdrift beträffar, befunnit sig allt efter utfärdandet af den kongl. kungörelsen af den 19 augusti 1889. Genom denna blef nemligen, såsom herrarne veta, förbudet att erhålla utmål på inmutningar, som efter densammas kungörande gjordes på kronojord, hvilken ej under ständig besittningsrätt innehafves eller är till boställe anslagen. I stället för att man annars i regel inom tre år, efter det inmutning gjorts, måste begära utmål, har man efter nämnda kungörelses utfärdande vis-

serligen fått begära, men icke kunnat få sig beviljad utmål i Norrbottens län förr än den 1 december 1901, då det ändtligen åter blef fritt att lägga utmål. Till följd häraf skola också i sommar icke mindre än 800 utmål läggas, hvilket förhållande vållat, att jemte bergmästaren och den ordinarie grufingeniören två extra grufingeniörer fått sig ålagdt att deltaga i utmålsläggningarna. Det är nyssnämnda bedröfliga förhållande, hvilket räckt mer än 12 år, som der uppe vållat större svårigheter med afseende å inmutningar, än som annars ega rum. Att personer, som gjort inmutningar, vilja använda dem som handelsvara, förekommer öfverallt i riket och är helt naturligt, men det har icke så stor räckvidd, när en inmutning icke existerar mer än tre år, utan sedan antingen omsättes i utmål eller går förlorad.

Det är, som sagdt, till följd af 1889 års kungörelse, som alla svårigheter af de tre första kategorierna uppstått. Klart är nemligen, att för dem, som i 12 års tid hafva skyldighet att försvara inmutningar, utan att derunder få idka någon riktig grufdrift, omkostnaderna blifva en tunga, som de söka att göra så lindrig som möjligt för sig, och det kan då äfven hända, att några i stället för att lojalt göra försvarsarbeten eller till Konungens befallningshafvande inbetala den afgift, hvarmed arbetsskyldigheten kan få ersättas, försöka bevara sin rätt genom ommutning, hvilket förfaringssätt, om det lyckas, ställer sig vida billigare. Sådana ommutningar äro emellertid förenade med stora risker, ty om ommutning göres å en fyndighet, innan den blifvit fritt fält igen, är ommutningen fullständigt värdelös. En inmutning på icke fritt fält har noll eller intet värde, när den inför rätta bestrides, och mången inmutning inom Norrbottens län torde nog också på denna grund komma att visa sig värdelös. Dröjer deremot inmutningens egare öfver året, till dess fyndigheten blir fritt fält igen, löper han risken, att andra kunna komma före honom och taga af honom inmutningen. Efter hvad både bergmästare och Konungens befallningshafvande sagt, lära nu visserligen ommutningar inom Norrbotten hafva försiggått i en oskäligen omfattning, men detta förhållande är naturligtvis någonting, som kommer att afslutas med instundande sommar, då, som sagdt, alla dessa inmutningar under densamma skola blifva föremål för vidare behandling i och för utmålsläggning.

Detsamma är äfven förhållandet med svårigheterna af andra slaget. Äfven sådana tyckas hafva förekommit i större omfattning inom Norrbottens län än på andra håll till följd deraf, att man så lång tid måst nöja sig med endast mutsedlar. Tydligt är ju nemligen, att ju äldre inmutningar äro, desto lättare måste det vara att hos mindre nogräknade inmutningsegare väcka farhågor om försummade skyldigheter, särdeles i aflägsna och öde trakter, dit det är svårt att komma, och att derpå grunda utpressningar, som lättare möjliggöras, ju längre man genom nekad utmålsläggning förhindrats från grufarbete och tvingats förblifva på inmutningsstadiet.

Om inskränkning i inmutningsrätten.

(Forts.)

Om inskränkning i inmutningsrätten.
(Forts.)

Hvad det tredje slaget anmärkta missförhållanden beträffar, är det ju naturligt, att, när utmål ej få läggas, mutsedlar skola blifva en handelsvara i högre grad, än som kan komma i fråga, när man inom tre år får utmål och derefter kan börja riktig grufdrift.

Alla svårigheter af dessa tre första kategorier blifva emellertid, såsom redan omnämts, afhjelpa i sommar, om allt får hafva sin lugna gång, ty utmål komma då att läggas, der sådana författningsenligt kunna medgifvas, och dermed är man af med allt det omskrifna mutsedels-krånglet.

Det fjerde slaget missförhållanden, att inmutningar utbjudas till utländingar, får man väl icke säga hafva på annat sätt att göra med kungörelsen af år 1889, än att, om icke denna mellankommit, utmål blifvit lagda för länge sedan och det således varit grufvor, som utbjudits, i stället för blott mutsedlar. Då emellertid, som vi veta, utländingar icke få hafva grufvörelse här i landet, är det naturligtvis icke till enskilde grufvegare, som öfverlåtelseerna skulle ske, utan till personer, hvilka vilja bilda aktiebolag, svenska aktiebolag, hvari dock i sjelfva verket utländingar äro aktieegare. Men häremot förefinnes det efter mitt förmenande ingen annan hjälp än just den, som i början af riksdagen anvisades i en motion af herr Unger, och hvilken äfven blifvit af kommerskollegium påpekad. Det är ju gifvet, att det vore högst önskvärdt, att i Norrbotten, en gränsprovins, som det är, man icke måtte få stora utländska intressen. Det medgifver jag såväl som någon annan; men medlet för vinnande af detta önskemål är visst icke att göra någon suspension i inmutningsrätten, utan sagda mål torde endast kunna nås genom hvad som för detta år dess värre blifvit försummadt, nemligen att man medelst lagändring hindrar utländingar att ens vara delegare i sådana aktiebolag, som hafva grufvörelse vare sig i Sverige öfver hufvud taget eller åtminstone inom Norrbotten. Om den tanken blifvit fullföljd, hade utan fråga ett uti nu ifrågavarande hänseende synnerligen verksamt medel blifvit uppnådt, ty då hade alla dessa, som i sommar få utmål och, såsom vi veta, till icke ringa del tänka att få öfverlåta sina fyndigheter till aktiebolag, varit hindrade att göra det till utländingar. Men att söka förekomma detta genom inmutningsrättens suspenderande, det vore enligt mitt förmenande att alldeles skjuta öfver målet och fullkomligt gagnlöst.

Jag har nu sökt framhålla, hurusom, derest saken får hafva sin naturliga gång utan ett sådant der kraftigt ingripande som suspenderande af en lagparagraf, allting bör af sig sjelft komma att gestalta sig bra der uppe, med undantag dock i afseende å öfverlåtandet till utländingar, till förhindrande hvaraf emellertid, efter hvad jag nyss sökt visa, den föreslagna suspensionen icke kan vara i ringaste mån verksam hvad nu förefintliga inmutade områden och utmål beträffar. Hvad åter blifvande inmutningar angår, så är det ju lätt att se, att det mesta redan bör vara in-

mutadt der uppe; det har naturligtvis efter hand blifvit mindre qvar att uppleta, och sträfvandet att hindra öfverlåtelser till utlänningar borde väl egentligen hafva gått derpå ut, att man skulle tillsett, det utlänningar icke få taga det stora och myckna, som redan finnes för handen.

Öfvergå vi nu till de olägenheter, som ett upphäfvande af inmutningsrätten kan komma att medföra, och hvilka utskottet icke med ett enda ord berört, ligger det ju först och främst i öppen dag, att det skall vara en stor olägenhet förbunden med, att ingen har särskildt intresse i att å ifrågavarande områden uppleta malm-tillgångar. Det må väl alltid få räknas som en olägenhet, att hvad vår svenska jord i sig innesluter af malm icke skall få blifva känt; och när i början på 1880-talet inom Riksdagen fråga var om att upphäfva inmutningsrätten i sin helhet för att i stället öfvergå till koncessionssystemet, föll ju hela det förslaget just på grund af att man ansåg, att det efter upphäfvande af inmutningsrätten icke skulle finnas tillräcklig sporre till malmfyndigheters uppletande. Framför allt måste detta ju gälla för en sådan trakt som Norrbottens län, ty der det är så glest bebygdt och ödemarker intaga en så väsentlig del af landet, der är det klart, att denna sporre behöfves mycket bättre än i mera befolkade trakter.

Utom denna allmänna olägenhet, hvilken ju icke kan få så stor betydelse, om, såsom utskottet föreslagit, suspensionen skulle komma att begränsas till blott ett år, finnas äfven andra menliga följder af inmutningsrättens upphäfvande, som komma att göra sig gällande, äfven om suspensionen inskränkes till ett år. Om t. ex. efter upphäfvande af enskildes inmutningsrätt någon påträffar en fyndighet, törs han ju icke tala om detta för någon annan, om något hopp skall finnas, att, när inmutningsrätten åter blir frigifven, han skall få något gagn af sin upptäckt, ty får blott en annan reda derpå, lära första dag, då inmutning åter får ske, flera ansökningar om inmutning å fyndigheten vara att förvänta, och i sådant fall får ju enligt grufstadgan, huru många sökandena än må vara, den ene icke bättre rätt än den andre, om icke någon kan styrka, att han är den, som upptäckt fyndigheten. Har emellertid upptäckaren icke vågat omtala sitt fynd för någon, men folk ändå fått reda derpå, har han icke tillfälle att styrka, att det är han, som upptäckt fyndigheten, utan andra sökande kunna lika väl säga sig vara upptäckare, hvarigenom han kommer att gå förlustig en större eller mindre del af sin rätt. Detta kommer således säkerligen att medföra mycket trassel, som icke skulle ifrågakomma, om allt finge utveckla sig på ett naturligt sätt.

I sammanhang med frågan om olägenheterna af inmutningsrättens upphäfvande för Norrbottens län vill jag vidare erinra kammaren, hurusom för några få år sedan en skrifvelse till Kongl. Maj:t inlemnades från en mängd bruksegare här i landet, i hvilken skrifvelse det framhölls, huru önskvärdt det skulle vara, att en genomgående undersökning af landets jernmalmsfyndigheter egde

Om inskränkning i inmutningsrätten.
(Forts.)

Om inskrän-
ning i inmut-
ningsrätten.²
(Forts.)

rum, emedan det ansågs vara en så betänklig brist på jernmalm, att denna brist till och med gjorde det omöjligt att under de då rådande goda tiderna framställa så mycket jern, som annars skulle låtit sig göra. Det var visserligen utan fråga en mycket stor öfverdrift, som gjorde sig gällande i denna skrifvelse, och det der talet har sedan dess förstummats; men nog har det i hög grad förvånat mig, att en af de personer, samme ärade vän, som på den tiden kanske ifrigast förde sådant tal, nu motionerat, att inmutningsrätten skall upphävas i Norrbottens län, och det icke blott för ett år, utan tills vidare.

Mig synes det vara själfklart, att det är högst önskvärdt åtminstone att få reda på fosforfattig jernmalm, vare sig det är i den ena eller andra landsdelen sådan förefinnes; och om också den ojemförligt minsta delen af jernmalmen der uppe är fosforfattig, äro dock, såsom herrarne veta, fyndigheter med sådan jernmalm der upptäckta, och det är ju ingen omöjlighet, att ännu andra sådana, som hittills äro okända, skulle kunna i Norrbotten påträffas, om inmutningsrätten finge ostörd fungera.

Nu hafva såväl motionärerna som utskottet så till vida gått utöfver hvad Konungens befallningshafvande tänkt sig, som han velat inskränka inmutningsrättens upphäfvande till blott jernmalm, under det att det nu deremot gäller allt slags malm. Vidare hade Konungens befallningshafvande icke, såsom motionärerna och utskottet, ifrågasatt, att kronan skulle få bibehålla inmutningsrätt, om sådan förvägrades enskilde. Detta synes mig vara ett ytterligare fel i motionerna och utskottets hemställan samt lemna ett nytt prof på den socialism, för hvilken motionären i Andra Kammaren tyckes vara en så ifrig förespråkare genom sitt fortsatta kämpande för att kronan skall söka lägga under sig snart sagdt allt möjligt. Det synes mig vara minst sagdt mindre honnett af kronan att själf bibehålla inmutningsrätt, der den nekar andra sådana, och jag mäktar dessutom icke inse, hvad kronan kan hafva för gagn af att bibehålla inmutningsrätt å dess egen mark, då sådan rätt är förmenad alla andra. Tages inmutningsrätten bort i dess helhet, hvilket jag skulle anse rimligare, ehuru jag, såsom herrarne hört, ingalunda vill vara med om det heller, är ju kronans rätt i allt fall bibehållen. Ingen kan då inmuta på kronans mark, och kronan har således sina fyndigheter lika väl bevarade, utan att man behöft gå ända derhän att bevilja kronan inmutningsrätt, men icke andra.

Af de skäl jag nu anført ber jag, herr grefve och talman, att få yrka afslag å utskottets hemställan.

Herr Bohnstedt: Den föregående ärade talaren, som ju är en auktoritet inom bergshandteringen, har här uttalat, att hvarken motionen eller utskottets förslag bör af kammaren bifallas. Jag ber då att få fråga honom, hvad han tror, att bergshandterings idkare egentligen hysa för åsikter i denna fråga. Åtminstone alla, hvilkas meningar härutinnan jag hört, hafva sagt: motionen

intresserar oss, och vi önska den af allt hjerta framgång. Frågan är då: hvem skall man tro? För min del anser jag — jag ber om ursäkt, att jag säger det till herr generaldirektören —, att det, som i praktiken erfarne män anse vara rätt, äfven är *det, som bör här få bestämma vårt beslut.*

Den föregående talaren yttrade, att redan en stor del af fyndigheterna i Norrbottens län äro inmutade — det vill säga: det skulle icke vara så mycket kvar att inmuta. Det tror jag icke, att han eller någon annan vet. Det har sagts af personer, som äro mycket initierade i norrländska förhållanden, att visserligen mycket blifvit inmutadt, men att det i allt fall återstår mycket ännu, fast detta kanske icke ligger så i öppen dag som det redan inmutade.

Jag skall be att få lemna några uppgifter angående de *kvantiteter jernmalm*, som kunna anses vara inmutade i Norrbottens län. Mina källor äro professor Nordenström och statsgeologen Svenonius; och dessutom har jag en del uppgifter äfven från ett annat tillförlitligt håll. Om jag då börjar med de största, så är malmarean å de inmutade fyndigheterna inom Kiirunavaara-Luossavaara, enligt professor Nordenströms uppgift, omkring 430,000 qvadratmeter, inom Gellivaara omkring 200,000 qvadratmeter och inom Svappavaara omkring 50,000 qvadratmeter — den sistnämnda fyndigheten har förut uppgifvits omfatta endast 38,000 qvadratmeter, men efter den justering, som förebragtes när det förra året var fråga om Svappavaara-banan, skulle Svappavaara innehålla c:a 50,000 qvadratmeters malmarean. Dessa fyndigheter skulle efter de gjorda beräkningarne innehålla tillsammans 530 *millioner ton malm*. Nu tror jag väl icke ändå, att herrar aktieägare i Kiirunavaara-Luossavaara skulle vara belåtna med professor Nordenströms uppgift, att dessa fyndigheter skulle innehålla endast 340 millioner ton, ty efter de upplysningar, som lemnats, tror jag, att de beräknat *endast* dessa fyndigheter till 570 millioner ton. Om jag lägger i hop denna sista siffra, med tontalet för Gellivaara och Svappavaara, så skulle resultatet blifva omkring 750 millioner i stället för de nyss af mig uppgifna 530 millioner ton. Dessutom finnes det en massa andra fyndigheter, bland dem gruffältet Mertainen, hvars malmarean ej är känd; men då det inbetalda och inregistrerade aktiekapitalet är 5,000,000 kronor, torde det vara en högst betydande fyndighet. Vidare malmfältet Levefäniemi, som omnämndes i fjol, när det var fråga om Svappavaara-banan. Dess malmarean var då icke känd, och jag vet icke om den nu är det, men det uppgafs från tillförlitligt håll, att der vore att påräkna minst 70 millioner, högst 120 millioner ton malm. Vidare hafva vi Tuollavaara, Koskulls kulle och Nakerijoki m. fl. samt slutligen Ruotevaara med endast det en malmarean af 300,000 qvadratmeter. Om vi nu lägga i hop endast dessa af mig uppräknade fyndigheter, så tror jag, att man kan säga, att det redan nu finnes inmutade fyndigheter med omkring 800 millioner, ja, kanske 1,000 millioner ton malm (jernmalm). Dessutom finnes det en hel

Om inskränkning i inmutningsrätten.
(Forts.)

Om inskrän-
ning i inmut-
ningsrätten.
(Forts.)

del inmutade kopparfyndigheter samt zink- bly- och silfverfält. Jag vill blott nämna bland kopparfyndigheterna Kuokula och Nautanen och Sjangeli, bland zink- silfver- och blyfyndigheterna Alkavaara och Silpatjokko och Nasafjell.

Då man således *redan nu* har så stora fyndigheter inmutade, så tyckes det icke vara behöfligt att *nu* söka upp mera, ty ju mera malm man söker upp, desto mera kommer detta att trycka på priset på malmen. En tid af lugn vore nog till nytta och reda, och tror jag, att litet hvar af oss har en känsla af att allt icke är fullt väl bestäldt deruppe, och att man skulle önska, att förhållandena blefve bättre ordnade med afseende å såväl grufspekulationen som öfriga grufaffärer i Norrbotten.

Detta är ju ett skäl och, som mig synes, ett mycket godt skäl för den af mig väckta motionen att upphäffa inmutningsrätten.

Den föregående talaren åberopade såväl bergmästarens som Konungens befallningshafvandes i Norrbottens län utlåtanden. Bergmästaren säger i sitt utlåtande, att han visserligen ej insåge, att det funnes något skäl för att inskränka inmutningsrätten. Men han tillägger dock, att det visserligen kan vara sant att inmutningsrätten mången gång blifvit använd på ett sätt, som tydligen icke kunde vara i öfverensstämmelse med afsigten med nu gällande grufstadga. Ja, när sådana förhållanden äro rådande, kan man ju ändå säga, att han erkänner, att här behöfver någonting göras; de fel, som begås, bör man på något sätt försöka rätta. Han föreslår då, att man, för att försöka råda bot för de oskick, som han sjelf säger äro rådande, skall höja stämpelafgiften för mutandel från 10 kronor till 50 kronor.

Konungens befallningshafvande håller deremot före, att ett varaktigare och bättre resultat skulle vinnas genom inmutningsrättens inskränkande.

Kongl. Maj:ts befallningshafvande säger vidare, att det visserligen icke är gagneligt att för vissa provinser inom landet hafva undantagslagar, gällande blott för en eller annan provins, men, att det dock gifves förhållanden, som kunna göra, att undantagslagar ega sitt fulla berättigande. Vidare säger Kongl. Maj:ts befallningshafvande på ett annat ställe, »beträffande jernmalmsfyndigheterna torde så rika och mäktiga fyndigheter vara kända och uppdagade, att man för tillgodoseende af den nuvarande svenska jernindustriens kraf icke torde behöfva draga försorg om att flera fyndigheter skola upptäckas. Ej heller torde vara att befara, att den malmexport, som man antager skola ega rum, kommer att lida någon inskränkning genom inmutningsrättens upphäfvande.

Från statens sida eller för tillgodoseendet af den svenska jernindustriens kraf torde därför icke förefinnas någon särskild anledning att i Norrbotten uppmuntra personer till ansträngningar att uppleta nya jernmalmsfyndigheter.»

Äfven håller Konungens befallningshafvande före, att en reglering af inmutningsrätten skulle kunna medföra åtskilligt gagn och förhindra de påtagligaste yttringarne af den osunda spekulationen. Konungens befallningshafvande får dock på samma gång erinra, att inmutningarna redan skett i så stor skala och att utmål äro lagda eller komma att läggas öfver de rikaste malmfälten, så att rikliga tillfällen till spekulation fortfarande förefinnas och utbudande af rika malmtillgångar fortfarande kan ifrågakomma i stor skala.

Om inskränkning i inmutningsrätten.
(Forts.)

Af hvad som här andragits framgår tydligt, att Konungens befallningshafvande är af den åsigten, att åtminstone beträffande jernmalmsfyndigheterna vore det rigtigast att suspendera inmutningsrätten.

I kommerskollegii yttrande står — såsom äfven den föregående talaren omnämnde — att man bör fortfarande behålla inmutningsrätten, på det att man må kunna skaffa så mycket fosforfri malm som möjligt i dagen. Det skulle nemligen behövas för vår svenska jernhandtering. Det är nog sant, men jag ber att få framhålla en sak, som jag anser vara lika vigtig som att framleta nya fyndigheter af fosforfri malm; och det är att skaffa den svenska jernhandteringen möjlighet att begagna den malm, som finnes, ty med de fraktförhållanden, som för närvarande äro gällande, är det till stor del omöjligt, och inom de gjorda inmutningarne finnes så stora kvantiteter god malm, att det är fullt tillräckligt för vårt lands behof under en lång följd af år. Såsom exempel ber jag få nämna Tuollavaara, som eges af en del svenska bruksegare, men hvars malm icke kan tillgodogöras, därför att jernvägsfrakten är för hög. Det synes mig således icke behöfligt att för den svenska jernindustrien *nu* leta reda på nya malmsfyndigheter, då man icke kan draga nytta af de redan befintliga på annat sätt, än att man uppe i Norrbotten gör nya anläggningar, hvilket naturligtvis är svårt för en näring, som redan lagt ned sitt kapital på andra håll.

För exporten torde behof af nya inmutningar äfvenledes icke förefinnas.

Då frågan redan lärt vara afgjord i Andra Kammaren, är det kanske icke lönt, att jag fortsätter; utan jag skall be att på de skäl, som jag här anfört, och på de skäl, som äro i utskottets betänkande andragna, få yrka bifall till utskottets förslag. Tiden, som i motionen ansågs böra vara »tills vidare», har ju utskottet inskränkt till ett år, och det är ju allt, som behöves, när Kongl. Maj:t själf tänkt taga hand om frågan och den då ligger i särdeles goda händer. Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Friherre Tamm: Då denna motion framkom, måste jag fråga mig: hvad kan egentligen anledningen vara till att denna motion nu kommit att se dagen? Den siste talaren omnämnde, att de svenske bruksegarne voro så intresserade af motionen och önskade densamma framgång. Jag har visserligen icke talat vid svenska

Om inskrän-
kning i inmut-
ningsrätten.

(Forts.)

bruksegare på sista tiden om denna motion, men det skulle förvåna mig, om de svenske bruksegarne på två år sadlat om till den grad. Ty vid deras gemensamma sammanträde för två år sedan uttalades en mycket stor fruktan för att den malm, som då fans, icke skulle räcka till. Man önskade därför, att allt måtte göras för att befordra upptäckandet af ny malm, och att man måtte ställa så till, att den kunde blifva åtkomlig för svenska bruksegare.

Nu är denna motion af så inskränkt beskaffenhet, att den icke afser att omfatta annat än Norrbotten och kronans egen jord. Men — är inmutningsrätten bra, behöfves den i allmänhet, så kan jag verkligen icke inse, hvarför det området och denne särskilda jordegare skulle befrias från det intrång, som inmutningsrätten lägger på jordegare i öfrigt. När det vid 1884 års riksdag — hvilket den förste talaren redan omtalat — var fråga om inmutningsrättens upphäfvande eller dess bibehållande i den grufvestadga, som då förelåg till behandling, så blefvo båda kamrarne ense om att inmutningsrätten vore af den heliga beskaffenhet, att jordegarne icke finge sätta sig deremot; den *måste* finnas, på det att personer, som endast på det sättet kunde skaffa sig inkomster, skulle vara i tillfälle härtill. Med inmutningsrättens tillhjälp upptäcktes sålunda malm, som sedermera komme den svenska brukshandteringen till godo.

Det är visserligen sant, att det finnes ett annat område, på hvilket inmutningsrätten icke gäller. Det är i afseende å stenkolsfyndigheter. Der är det i stället koncessionssystemet, som tillämpas. Men hvarför? Jo, därför att stenkolsfyndigheter förekomma på ett så helt olika sätt mot malmer, att i afseende å de förra icke kan tillämpas den inmutningsrätt, som är lämplig i afseende å mineralmalmer, men icke för stenkolsmalmer.

Är det nu verkligen rätt att, om också blott för en kort tid, inskränka inmutningsrätten å kronojord? Den föregående talaren öfvermålde, huru stora de malmtillgångar äro, som redan är upptäckta, och uppgaf, att de för en mycket lång framtid vore tillräckliga för Sveriges behof. Javäl, om man åsatte malmen en så hög exporttull, att man icke kunde utföra någon malm från Norrbotten, så skulle den nog vara tillräcklig för den svenska bergshandteringen. Men så länge detta icke sker, så är den faktiskt oåtkomlig för det svenska behofvet, men användbar endast för utländingen, och rätt märkvärdigt är, att några verkstäder kunna tåla vid de frakter, hvilka den siste talaren förklarade vara så höga, att malmerna icke kunna blifva användbara för den svenska jernhandteringen.

En anledning till motionen och en anledning till utskottets tillstyrkande af densamma är, att det icke är väl bestämdt i Norrbotten med afseende å inmutningarne och den osunda spekulation, som deraf blir en följd. Jag skulle vilja fråga alla dem, som äro boende inom sådana orter, som äro malmförande, om de icke ständigt äro utsatta för obehag genom dessa malmletare och om icke

af detta malmletande följer en spekulatio, som för jordegarna är högst obehaglig, och i många fall äfven kanske en osund spekulatio, som således blir följden af den inmutningsrätt, som man anser böra bevaras åt hela det öfriga Sverige. Jag åtminstone har gjort sådana erfarenheter, och jag var därför år 1884 — det får jag erkänna — af den åsigten, att hela inmutningsrätten borde upphävas. Men Riksdagen ville icke så. Jag måste därför underordna mig under Riksdagens beslut och ställa mig på den ståndpunkt, som statsmakten i detta hänseende förklarade vara Sveriges lag, och då det synes mig obilligt och orätt, att blott en enda ort skall blifva föremål för en sådan Riksdagens välvilja, som här är i fråga, så anhåller jag att få förena mig i yrkandet på afslag.

Om inskränkning i inmutningsrätten.
(Forts.)

Herr Unger: Jag skall be att få tillkännagifva, att jag instämmer i kommerskollegii afstyrkande utlåtande och att jag i hufvudsak också instämmer i hvad kommerskollegii chef här förut anfört. Jag delar äfven i mångt och mycket Kongl. Maj:ts befallningshafvandes i Norrbottens län uppfattning, och jag kan icke på de skäl, som anförts i dess utlåtande, komma till det slut, hvartill utskottet kommit. Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Norrbottens län har åtminstone icke tillstyrkt en *sådan* lag, som här blifvit föreslagen.

Kongl. Maj:ts befallningshafvande uttalar till en början, att det icke är gagneligt eller nyttigt, vare sig för Norrbottens län eller landet i dess helhet, att undantagslagar stiftas, men medgifver dock, att förhållandena kunna vara sådana, att det kan vara erforderligt. Så talas det om missbruk med mutsedlar, som herr Åkerman berörde och som, såsom han äfven antydde, består deri, att man omvexlande sönar och mutar. De hafva sin hufvudsakliga anledning i den ukas, som förbjöd läggande af utmål och som räckte i 11 år. Det är för öfrigt någonting, som förekommer i alla bergslagsbygder, der det idkas grufdrift.

Sedan talar Kongl. Maj:ts befallningshafvande om att inmutning kan komma att omfatta fyndigheter, som under en lång framtid hafva ringa eller intet värde. Ja, det kan ju hända, men jag kan icke förstå, att det kan medföra några större olägenheter, att man inmutar fyndigheter, som icke hafva något värde. De, som göra det, lägga väl icke ned större kostnader derpå, än de kunna bära, kan jag tänka mig.

För öfrigt säger Kongl. Maj:ts befallningshafvande, att den »osunda spekulatioen har ock medfört en del andra betänkliga missförhållanden af allehanda slag, hvilka åstadkommit skada i stor utsträckning. En del af dessa missförhållanden måste dock betraktas vara af öfvergående natur, hvarför de icke torde kunna anses berättiga till några särskilda lagstiftningsåtgärder».

Vidare säger Kongl. Maj:ts befallningshafvande att, det väl är en allvarlig sak, att fyndigheter utbjudas åt utlänningar, men Kongl. Maj:ts befallningshafvande säger tillika: »Att råda full-

Om inskrän-
ning i inmut-
ningsrätten.
(Forts.)

ständig bot för den osunda spekulationen och öfriga betänkliga missförhållanden torde enligt Konungens befallningshafvandes åsigt knappast vara möjligt. En del af det anmärkta torde vara oskiljaktigt förbundet med all grufverörelse. Det synes dock Konungens befallningshafvande, som om en ändrad lagstiftning angående de aktiebolag, som drifva grufdrift, skulle kunna undanrödja en hel del af farorna.» Men att sådan lag, som den nu föreslagna, skulle undanrödja en del af farorna, säger icke Kongl. Maj:ts befallningshafvande.

För öfrigt har Kongl. Maj:ts befallningshafvande, såsom förut-sättning för att denna lagstiftning skulle vara ändamålsenlig, föreslagit att man skulle göra skilnad mellan jernmalm och andra, dyrbarare malmer, som kunna finnas i Norrbotten, men som icke finnas i öfverflöd, helst som de äro temligen svåra att upptäcka; och såsom ett andra vilkor säger Kongl. Maj:ts befallningshafvande vidare: »Hvad angår frågan, huruvida det är lämpligt att i händelse af inmutningsrättens upphäfvande göra någon skilnad emellan kronojord och enskild mark, synes det Konungens befallningshafvande, som om *icke* några skäl tala för en dylik skilnad.» Men nu har utskottet det oaktadt föreslagit en sådan skilnad. Det är blott på kronans mark man icke får muta, men på enskilda personers mark får man muta så mycket man vill. Jag kan icke finna det ringaste skäl för detta. Skulle det verkligen vara så, att man anser, att kronan gör en så stor egendomsförlust på att inmutningar ske å dess mark, så måste man väl ock anse, att enskilde jordegare göra förlust och lida intrång, då det mutas å deras mark, och hvarför skulle icke då enskilde njuta lika skydd mot inmutningar som kronan. Denna omsadling af åsichter i fråga om grufdrift å kronojord är så mycket mera anmärkningsvärd, som förut varit tillåtet att på kronans mark fritt muta, utan att kronan ens haft anspråk på någon jordegareandel. Denna uppmantran till inmutning å kronojord är nu borttagen derigenom att kronan sjelf tillgodogör sig sin jordegareandel.

Vidare har Kongl. Maj:ts befallningshafvande en annan förut-sättning för lagstiftning i nu ifrågakommet syfte. Kongl. Maj:ts befallningshafvande säger nemligen: »Under förutsättning, att inmutningsrätten upphäfves beträffande jernmalmsfyndigheter, torde det vara nödvändigt att taga under ompröfning, om icke några lagstiftningsåtgärder krävas med afseende å det förhållande, att säkerligen en del utmål komma att blifva sönade och en mängd inmutningar blifva utan verkan», hvarigenom det för mången skulle uppstå stora rättsförluster. Det är ju alldeles uppenbart, att om denna förordning kommer som en blix från en klar himmel, blifva fyndigheter, som man hållit på att försvara i många år, ohjelpigt sönade. Detta är ju ett ytterligare bevis på hvilken våldsam åtgärd det är att komma med ett lagförslag, sådant som det nu föreliggande, utan att iakttaga några af de förutsättningar, som Kongl. Maj:ts befallningshafvande föreslagit, nemligen att skilnad göres mellan jernmalm och andra malmer, att enskild mark ställes

i paritet med kronans och att inmutningar å sönade grufvor undantagas från det ifrågasatta mutningsförbudet. Då är det icke mycket skäl kvar att företaga en sådan förändring.

Om inskränkning i inmutningsrätten.

(Forts.)

Så talas det om att det är en betänkelig sak med den grufhausse, som nu är rådande i Norrland. Ja, det har redan den siste talaren berört, att i alla bergslager, der större grufdrift idkas, stundom blifver hausse, likasom i andra affärer. Vi hade i början af 1870-talet en sådan i mellersta Sveriges bergslager, mot hvilken denna är en småsak. Då mutades och sönades och mutades om igen, grufvor såldes och köptes, penningar förlorades och vunnos om hvarannat. Men följden af allt detta blef, att under de åren upptäcktes en mängd värdefulla grufvor, som sedan lemnat ett godt stöd åt bruksrörelsen. Men icke är det skäl att, när en sådan hausse kommer, blifva så hetsig, att man stiftar undantagslagar och suspenderar inmutningsrätten. Jag tror verkligen icke, att Första Kammaren vill vara med om sådan våldsamt åtgärd, utan få väl grufspekulanterna i Norrbotten, likasom andra affärsmän, rida ut stormen sjelfva.

Ja, det kan vara tillräckligt yttradt om denna sak. Jag förmenar att det icke öfverensstämmer med kammarens traditioner att så här obetänkt, till följd af ett hugskott, eller två, utan vidare utredning komma fram med en lag som denna. Det är mycket tvifvelaktigt, om den skulle vara ens till någon nytta, och *in dubio non est agendum*.

Jag yrkar för min del afslag.

Herr Sandqvist: Då jag deltagit i behandlingen af denna fråga inom utskottet, har jag ansett mig böra yttra några ord.

Alla medgifva, att grufspekulationen på ett afskräckande sätt tagit öfverhand längst uppe i Norrland och att densamma måste anses till det mesta osund. Det torde därför vara en allmän önskan att få denna spekulation stäffad, som redan nu medför så väsentliga olägenheter. Visserligen hafva kommerskollegium och här i dag dess generaldirektör sökt reducera vigten af dessa olägenheter och möjligen äfven till en del lyckats deri; men jag kan ej instämma i den från detta håll uttalade tron, att de blifvande utmåsläggningarne skulle kunna afhjelpa *alla* dylika olägenheter.

Här har framhållits, att en suspension af inmutningsrätten äfven skulle medföra *sina* olägenheter. För min del kan jag emellertid ej finna, att man lyckats uppvisa några dylika olägenheter af mera nämnvärd art. Det har sagts, att man derigenom skulle beröfvas en tillräckligt kraftig sporre till eftersökande af nya fyndigheter; men uppe i Norrland finnas ju redan så många kända betydande gruffält, att man ej gerna kan behöfva befara någon brist eller förlust, om genom inmutningsrättens suspenderande under ett år man under denna tid hindrade ytterligare forskningar efter malmförekomster.

Om inskrän-
kning i inmut-
ningsrätten.
(Forts.)

Dessutom torde det vara att lägga märke till, att man allmänt ansett grufspekulationen just i Norrbotten vara farligare än annorstädes; och det är därför man föreslagit att begränsa inmutningsrättens suspension till Norrbotten.

Huru det nu än må vara med den saken, så har i allt fall inom utskottet gjort sig gällande den tanken, att redan i år något borde åtgöras i denna sak; och då man ej haft tid på sig för att bestämma, hvilka åtgärder böra definitivt vidtagas, har det ju varit klokt att söka skaffa sig ett rådrum. Det är af det skälet, som utskottet framlagt sitt förslag utan att egentligen inlåta sig på sakens inre kärna. Enligt mitt förmenande är detta utskottets förslag — vi skola derigenom få någon tid på oss — ganska klokt; och ber jag därför att få yrka bifall till detsamma.

Herr vice talmannen: Herr grefve och talman! Mina herrar! Huru den ärade talaren på örebrobanken kunde kalla denna fråga ett hugskott hos en eller två personer, har jag mycket svårt att förstå, ty frågan daterar sig icke från den 7 maj, utan från början af denna riksdag, då en hel del ledamöter af kamrarna eller åtminstone af Andra Kammaren, representerande Norrbottens och der nedanför liggande län, hos vederbörande departementschef gjorde framställning derom, att åtgärder måtte vidtagas i syfte att inskränka inmutningsrätten inom Norrbotten. Detta föranledde de undersökningar, som sedermera blifvit af regeringen anbefalda och hvilka ännu icke vunnit sitt slut. Under sådana förhållanden lär det väl dock vara svårt att säga, att motionerna i ämnet grunda sig endast på ett hugskott i riksdagens sista timme. Nej, de grunda sig icke på något hugskott; de grunda sig på en önskan, att, då regeringen på grund af den omgång, som för frågans utredning kräfves, icke blifvit i tillfälle att inkomma med proposition i ämnet, man dock icke skulle låta tiden gå sig ur händerna. Det är därför man vidtagit åtgärden att väcka dessa motioner.

Ser man då till anledningen till dessa motioner, så är den visserligen icke någon småaktig afund — icke något småfnask i fråga om den enes eller andres små intressen. Här gäller det *statens* intresse; det är den grundton, som genomgår motionerna och genomgår sträfvandena att få ordning i dessa norrländska grufförhållanden, och för den saken torde det icke behövas någon vidlyftig utläggning. De förhållanden, som på sista tiden yppats inom Norrbotten, vittna allt för tydligt om att inom denna landsdel böra till vidare träffas andra åtgärder än inom öfriga delar af landet, ty eljest är fara värdt, att landet i dess helhet indrages i svårigheter, ur hvilka det kanske icke har sig så lätt att komma. Detta är grunden för motionerna. Och, mina herrar, då vi veta, hvilka stora bolagsbildningar vi redan hafva i Norrbotten och se huru snart sagdt dag för dag nya bolag framträda för att exploatera malmtillgångarne derstädes, — jag har t. ex. i dag sett i tidningen notis om registrering af två nya dylika bolag,

hvilka starta, det ena med minimikapital af 3,000,000 kronor och maximikapital af 9,000,000 kronor samt det andra med minimikapital af 2,500,000 kronor och maximikapital af 7,500,000 kronor — ja, då kan man med skäl fråga sig, hvar detta allt skall sluta. Fins det möjlighet att exploatera alla dessa malmfyndigheter och så på en gång göra dem fruktbarande? Nej, det är *icke* möjligt. Vi ha redan ordnad och planlagd en malmfångst af fosforrika malmer, större än hvad under närmaste tiden kan konsumeras. Jag vill i detta afseende hänvisa till en uppgift, som under mars 1901 stod att läsa i den tyska tidskriften »Stahl und Eisen». Der fans uppgjord en beräkning öfver konsumtionen af fosforhaltiga malmer eller rättare af malmer *med hög fosforhalt*, och denna beräkning visade, att för det dåvarande konsumtionen utgjorde 1,700,000 ton för år. Nå väl, mina herrar, huru mycket brytes och kommer inom den närmaste tiden att brytas i Sverige af dessa malmer? Jo, ett gammalt bolag bryter mellan 600,000 och 800,000 ton om året, medan två andra bolag, i Norrbotten, lära komma att bryta omkring 2,000,000 ton och säkerligen önska bryta mera. Vi ha sålunda redan der en brytningsquantitet af sammanlagdt 2,800,000 ton emot en konsumtion i hela världen af 1,700,000 ton — detta efter uppgift i »Stahl und Eisen». Huru skall man då kunna tillgodogöra den malm, som ytterligare kommer till? Ja, naturligtvis går väl utvecklingen derhän — vi få hoppas det åtminstone — att malmkonsumtionen undan för undan skall stiga; men den kan ej göra det med ens.

De nya bolag, som för enahanda ändamål redan äro startade och af hvilka ett stort bolag, som herrarne väl känna till, har säte på andra sidan Kölen, medan åtskilliga andra arbeta i Norrbotten, — dessa bolag göra mer än väl till fyllest icke blott för att tillgodose den närmaste tidens behof af malm, utan kanske ock för att skaffa svenska staten bekymmer. Ty en vacker dag, då dessa bolag ej kunna föra igenom sin grufbrytning så, som afsedt varit, hvilken blir det då, som i sista hand får på ett eller annat sätt träda emellan? Jo, svenska staten; det veta vi mer än väl. Det är för att på ett tidigare stadium förekomma detta, som dessa motioner framkommit; och det är denna synpunkt, som verkligen gör hela frågan vida allvarligare, än den vid första påseendet vill förefalla. Det är *statens* stora intresse, det gäller, och icke några småintressen.

Teoretiskt sagdt kan det ju vara riktigt att, såsom här framhållits, man ej bör beröfva spekulationen möjlighet att göra sig gällande eller beröfva en eller annan person tillfälle att skapa sig vinst medelst inmutningsrätten; men, mina herrar, individens rätt får vika för det helas, och vår pligt måste det vara att tillse, att det hela ej tager skada. Och den saken kunna vi hafva i vår hand genom att på ett sundt och förnuftigt sätt ordna inmutningsväsendet och andra dithörande frågor deruppe. Men taga vi ej saken om hand *i tid*, stå vi der en vacker dag inför gätor, som kanske blifva svåra att lösa.

Om inskränkning i inmutningsrätten.
(Forts.)

Om inskrän-
ning i inmut-
ningsrätten.
(Forts.)

Hvad den svenska jernhandteringens idkare beträffar, förhåller det sig nog så, som den högt aktade talaren på stockholmsbänken yttrade, att för två år sedan rådde stor oro för huru man skulle kunna anskaffa malmer; men han vet också lika väl som jag eller kanske bättre än jag, att de expeditioner, som utsändes i syfte att undersöka, huruvida i Norrbotten finnes malmer, lämpliga att användas för mellersta Sveriges jernhandtering, i det hela misslyckades. Resultatet af undersökningarne blef, att der ej finnes vare sig många eller stora fyndigheter, som kunde *under nuvarande tillverkningsförhållanden* tillgodogöras af mellersta Sveriges bruksegare — *tyvärr*, må jag säga. Men detta visar ock, att hela denna fråga i sjelfva verket icke mycket berör dessa bruksegare. Nej, mina herrar, hela exploateringen af malmer der uppe berör tills vidare endast exporten; och för dem, som önska och hoppas och tro, att vårt land en dag skall kunna sjelft tillgodogöra sig sina rika råämnen — för dem bör det väl dock vara en pligt att söka få lagstiftningen derhän, att icke detta omöjliggöres genom en osund spekulation på ett område, som man kan beherska, *om man vill det*.

Med hänsyn härtill vågar jag påstå, att motionerna framkommit i rätt tid; och jag vågar hoppas, att vår regering skall taga frågan i sin hand och leda densamma till ett godt slut. Det kan ju hända, att utvägar gifvas, som möjliggöra den enskildes spekulation, utan att det allmännas intressen riskeras; men till dess regeringen blifvit i tillfälle att framkomma med förslag i den vägen, tror jag att vi måste se bort från små intressen och hålla blicken skarpt på det stora intresset. Och detta kan ske genom att afskåra möjligheten till nya uppslag för vidare förvecklingar åtminstone till den 15 maj nästa år.

På grund häraf yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr Törneblad: Herr grefve och talman! Den siste ärade talaren uttryckte sin förhoppning, att regeringen skulle taga denna sak i sin hand; och för att regeringen skulle kunna göra det riktigt, vore det alldeles nödvändigt för oss att nu besluta oss för denna undantagslagstiftning att gälla till ett år här efter. Är frågan verkligen så allvarsam, som han utmålade den, ja, då fordras det sannerligen något helt annat beslut, och då kommer det att ligga något helt annat i det beslut, han ville ha genomfördt i dag, än hvad åtskillige talare här framkastat om ett provisorium för att låta en definitiv lösning komma sedan. Är det så, att ett verkligt statsintresse här föreligger att skydda Norrbotten och skydda vårt land genom att, om man skall begagna ett sådant uttryck, försvåra eller förminska malmexporten, är det då skäl att härom fatta beslut i riksdagens sista timme, då ej halfva antalet ledamöter i kammaren är närvarande och då den utredning, som skulle föregå beslutet, ännu ej kommit? Och diskussionen i dag visar alldeles tillräckligt, att utredningen behöfver fullkomnas, för att man skall kunna döma efter densamma.

Myndigheterna äro af olika uppfattning; och den myndighet, som man mest åberopar, nemligen Konungens befallningshafvande, skiljer sig dock i sin uppfattning högst väsentligt från den uppfattning, som man här vill göra gällande. Kan man då verkligen begära, att kammarens ledamöter, samlade i så ringa antal som i dag, skola fatta ett beslut, hvars konsekvenser af den siste talaren målats som ett helt program för landets framtida utveckling? Man skulle göra det, på grund af att spekulationen är så stark i Norrbotten. Ja, det ha vi länge vetat; för den delen kunde motionerna ha kommit långt förut. Skulle man kanske göra det på grund af tidningsnotiser, sådana som dem den siste talaren uppläste? Det vore väl nästan för mycket begärtdt. Skall man nu i stället för att helt enkelt skrifva till Kongl. Maj:t vidtaga en kraftåtgärd, så beskaffad som nu ifrågasatts, på grund allenast deraf, att något måste åtgöras, och det endast några dagar efter det kammaren på grund af särskildt ett den ärade vice talmannens anförande i en annan fråga beslutit afåta en framtidsskrifvelse just därför att der något måste åtgöras? Det ena hänger icke riktigt bra i hop med det andra.

På grund af hvad här anförts särskildt af den förste talaren, och enär kammaren enligt min mening är allt för fåtaligt samlad att fatta ens ett provisoriskt beslut, när detta kan ha så ödesdigra konsekvenser och tolkas så olika, ber jag att få yrka afslag å utskottets hemställan.

Herr Berg, Lars: Jag vill visst icke söka profetera, hvad som i framtiden möjligen kan hända, om detta lagförslag antages eller afslås; men jag vågar motsäga en föregående ärad talares påstående, att ett upphäfvande af inmutningsrätten i Norrbotten nu icke kan föranleda några olägenheter vare sig för denna landsdel eller för riket i dess helhet. Och som ett nära liggande bevis vill jag erinra om att samme talare för tolf år sedan sjelf motionerade om upphäfvande af inmutningsrätten i Norrbotten, men att denna motion afslogs, och att erfarenheten visat, att detta Riksdagens beslut var ett godt beslut. Sedan den tiden hafva nemligen i Norrbotten upptäckts ganska stora malmrikedomar utan att deraf föranledts någon af de vådor, med hvilka man här hotar. Jag tror därför att förslaget, om också icke föranledt af ett hugskott, såsom någon här yttrade, dock är framkalladt af en viss nervositet eller, om jag så må säga, af en viss nihilism, ty något statsintresse kan jag ej deri spåra. Tvärtom skulle en sådan åtgärd som den föreslagna säkerligen medföra, att i denna mineralrika provins betydande rikedomar icke blefve upptäckta. I fråga om en dylik landsdel böra väl alla de, som vilja främja dess framåtskridande, främst af allt medgifva och uppmuntra till spaningar efter nya fyndigheter; och den, som vill förhindra sådant, kan icke gerna vara en vän af denna landsdels utveckling — det står för mig alldeles klart.

Om inskränkning i inmutningsrätten.

(Forts.)

Om inskrän-
ning i inmut-
ningsrätten.
(Forts.)

Den föreslagna lagen skulle ej förebygga de faror, som hota från de stora norrbottniska grufbolagen eller andra redan inmutade grufvor, och den skulle blifva en förhatlig undantagslag af sådan våldsamhet, att man borde hafva rätt att hoppas att i vår tid vara från dylikt förskonad.

På grund häraf ber jag att få yrka afslag å utskottets hemställan.

Herr vice talmannen: Med anledning af hvad här yttrats af en annan ärad talare på stockholmsbänken än den, mot hvilken jag i mitt förra anförande vände mig, ber jag dock att få vädja till honom, om denna fråga kan vara alldeles så färsk, som han påstår, efter allt hvad derutinnan inom Riksdagen och regeringen förevarit. Jag vågar tro, att det är något förhastadt att säga, att man oviss går att fatta beslut i denna fråga, då den samma är så länge förberedd, som förhållandet verkligen är. För min del är jag ingalunda oförberedd; och det beror på att jag ej blott sjelf känner hvad jag anser krävas, utan äfven har en klar uppfattning af hvad landet i detta afseende fordrar och önskar. Och det är helt enkelt, att något göres.

På tidningsnotiser har jag visst icke grundat min uppfattning i denna fråga; men genom tidningarne får man dock reda på åtskilligt af hvad som händer och sker, och jag ansåg mig därför ej böra underlåta att omnämna denna notis i dag om de två nybildade millionbolagen. Den frapperade mig, då jag läste den; och jag hoppas, att omnämmandet deraf ej skall anses som bevis, att jag hemtar mina uppgifter från källor, som ej äro rigtiga.

En f. d. befallningshafvande i Norrbottens län yttrade nyss, att det vore att nedsätta denna landsdels förmåga af utveckling och skada dess intressen, om man skulle vidtaga en inskränkning i inmutningsrätten. Jag ber då att gent emot honom, hvars ömdöme jag naturligtvis i detta fall högt skattar, få sätta en annan befallningshafvande, som mycket varmt förordar, att på något sätt en begränsning måtte ske af den osunda spekulation, som der gör sig gällande, och hvilken säger, att förhållandena — nej, snarare missförhållandena äro af den betänkliga art, att något i detta fall måste göras. Då man sålunda har stödet af den nuvarande befallningshafvanden, då man delvis har stöd af bergmästareembetet, och då icke några så kraftiga skäl finnas för kommerskollegii afstyrkande — åtminstone framgå de ej af dess utlåtande — då man vidare vet, att Kongl. Maj:ts regering är intresserad för saken och likaså äfven representanter för Norrbotten, då man vet, att det råder en känsla af oro i hela vårt land för att det skall gå för fort med utvecklingen af Norrbottens rikedomar, då tror jag i allt fall, att man har fog icke allenast för att i riksdagens elfte timme framlägga en motion, som har så kraftigt stöd, utan äfven för att i en ännu senare timme af riksdagen skänka sitt bifall åt utskottets utlåtande.

Herr Unger: Herr grefve och talman, mina herrar! Herr vice talmannen rigtade sig mot det uttryck, jag hade, att detta förslag vore ett hugskott, och omtalade i sammanhang dermed, att regeringen haft med frågan att göra. Detta är en sak, som jag förut hade mig väl bekant, men jag har icke heller beskylt regeringen för att hafva kommit med något hugskott, och detta så mycket mindre, som regeringen icke framställt något förslag eller, såvidt jag vet, står bakom det förslag, som framlagts af motionärerna. Jag antager, att, när regeringen kommer med ett förslag i frågan, som först då bör få sin lösning, detta skall gå i en helt annan rigtning, åtminstone icke i den rigtning, som *utskottets förslag* anvisar. Motionärerna hafva dock icke föreslagit en *suspension* af lagen, utan att den skulle för alltid upphävas. Motionärerna hafva föreslagit — och detta måtte bero på hvad jag vill kalla en viss hastighet hos dem, då jag nu icke får begagna ordet hugskott — »att inom Norrbottens län må endast för kronans räkning inmutning ske å kronojord, som ej under ständig besittningsrätt innehafves eller är till boställe anslagen». Kronan skulle alltså nu börja att sjelf blifva inmutare. Det är ett nytt geschäft för kronan, och det är för öfrigt ytterst svårt att förstå, hvad det, om utskottets förslag antages, skulle tjena till, att kronan gjorde inmutningar på egen jord, då ju ingen annan finge der göra inmutningar. Under sådana förhållanden lärer väl kronan hafva sina grufvor kvar utan att behöfva muta sjelf. Det torde sålunda vara ett förbiseende af grufvestadgans bestämmelser, som gifvit anledning till detta förslag.

Om inskränkning i inmutningsrätten.
(Forts.)

Vidare talades det landsfaderligt derom, att här bildas så stora bolag, att det såge bekymmersamt ut. Huru skall det till slut gå? Jag antager, att det i alla tider kommer att ske så, att bolag bildas, utan att man vet, huru det kan komma att slå ut, men icke har jag hört i andra fall påyrkas, att staten skall åtaga sig något förmynderskap och säga: nu går det för långt; nu få inga bolag vidare bildas på dessa grunder.

För öfrigt befarade herr vice talmannen, att det skulle komma att till sist fattas malm, om vi icke göra något i saken. Han sade, att det behöfver sparas, att man kunde befara brist. Men detta står icke väl tillsammans med hans föregående uppgifter om verldskonsumtionen i förhållande till de enorma tillgångar, som hos oss finnas.

Han talade vidare om hvad Norrbotten sjelf vill. Jag tror emellertid, att hvarken herr vice talmannen eller någon annan vet hvad Norrbotten sjelf vill. Vi hafva visserligen hört åtskilliga representanter för Norrbotten eller andra, som, utan att representera Norrbotten, anse sig väl känna förhållandena der, framkomma med åtskilliga önskemål, men hvad Norrbotten sjelf vill är en sak, som vi icke torde hafva oss riktigt bekant. Jag tror knappast, att majoriteten af Norrbottens befolkning vill vara med om att afstå denna inmutningsrätt, som man haft i långa tider och hvars utfövande tillföre varit förbundet med rätt till

Om inskrän-
ning i inmut-
ningsrätten.

(Forts.)

jordegareandelen. Inmutningsrätten vill man nog hafva qvar, fastän jordegareandelen gått förlorad, eller ock vilja väl enskilde jordegare, ej mindre än kronan, vara från inmutares inkräktnin-
gar fritagne.

Jag finner intet skäl vara anfördt, hvarför man skulle antaga ett sådant förslag som detta, och ber därför att fortfarande få yrka afslag.

Herr Wijk: Då jag varit med om detta beslut, anser jag mig skyldig att säga några ord. Jag vill uppriktigt erkänna, att jag icke varit någon synnerligt stor vän af motionen, då jag icke är särdeles hågad för några undantagslagar. Men då man genom såväl Kongl. Maj:ts befallningshafvandes som bergmästarens utlåtanden fick klart för sig, att förhållandena icke äro bra, sådana de äro, och då utskottet begränsade tiden till ett år i stället för tills vidare, fann jag mig föranlåten att biträda förslaget och ber därför att nu få yrka bifall till detsamma.

Herr Andersson, Axel Gustaf: Herr talman, mina herrar! Då den föreslagna lagen tillhör de för mig och, som jag hoppas, äfven för kammaren förhatliga provisoriska undantagslagarnes kategori, ber jag att få instämma i de talaresherrarnes yrkanden, som hemställt om afslag.

Herr Tillberg: Om diskussionen i dag hade stannat inom den ram, som angifves i motiveringen till motionerna och till utskottets förslag, så skulle jag hafva tegat, men då diskussionen gått än längre, skall jag be att få säga några ord.

Motiven synas, när man läser betänkandet, uteslutande vara af allmänt intresse, stå på allmän grund, politiegrund, så att säga. Om man ansett, att en förändring bort göras t. ex. från inmutningssystemet till koncessionssystemet, så hade ju en paus varit ganska loflig och nyttig. Men jag är lifligt öfvertygad om att en sådan förändring icke står att göra i Norrbotten. De fyndigheter, som äro af så stor betydighet, att de kunna fondera de kommunikationsmedel, som äro nödvändiga för deras exploiterande, äro, efter hvad jag tror, redan inmutade. Vi hafva för öfrigt sett, att, när ett exploateringsarbete skall försiggå i Norrbotten, erfordras därför så stora kapital, att jag tror, att de knappast hade kunnat ens med koncessionssystemet erhållas, utan att staten måst träda emellan för att uppmuntra företagen genom beredande af kommunikationsmedel. Jag fruktar icke de missförhållanden, som nu råda der uppe, ty man har sett — och det säger också utskottet — att de äro förenade med all verksamhet i dylika grufcentra. Jag är dessutom af den åsigten, att den kontroll ur ekonomisk synpunkt, som staten bör hafva öfver dessa företag, bör staten skaffa sig genom jernvägar. Derför måste jag erkänna klokheten hos de män, som åstadkommit, att den stora pulsåder, som nu löper genom Norrbotten, blifvit statsbana. Hvad återigen

angår de åtgärder, som gå ut på att ur statssocialistisk synpunkt skaffa staten inkomst af dessa grufvor, äro de efter min uppfattning temligen chimeriska. Men med jernvägar kan staten mycket väl afväga, hvilken afgift den kan, så att säga, lägga på grufvetagen; den kan mäta, huru mycket företagen tåla af knifven. Jag ber om ursäkt för uttrycket, men ingen lärer väl här finnas, som icke känner med sig, att regering och Riksdag hafva en makt en stor och en god makt, uti dessa jernvägar. Jag hoppas därför, att herrarne icke missförstå mitt uttryck.

Men jag öfvergår från dessa allmänna synpunkter till hvad jag egentligen vill säga. Diskussionen har bestyrkt hvad jag fruktade, nemligen att bakom denna motion ligger ett utslag af en strömning, som kommer, icke från Norrbotten, icke från landet i dess helhet, utan företrädesvis från de gamla bergslagera. Man anser der exploiteringen af Norrbotten vara farlig och onyttig. För min del är jag af den åsigten, att denna strömning hvilat på en orättvis grund, som dessutom är felaktig. Att jag har fog för hvad jag säger, eller att verkligen en sådan strömning finnes, kan jag bevisa först dermed, att, efter hvad här är förut åberopadt, genast efter beslutet rörande Ofotenbanan en samling af bergsbruksidkare gick in till Kongl. Maj:t och begärde en utredning, huru mycket jernmalm finnes i riket, i syfte att icke de tillgängliga förråden skulle till fara för landet onödigt exploateras. Vidare hölls för omkring fyra veckor sedan i Vermland ett bergsmannamöte, der man upprepade de gamla skälen och der en person fick oemotsagdt påstå, att det skulle vara till obotlig skada för vårt land och våra gamla bergslager, i fall dessa malmer finge utföras. Denna åsigt är orättvis. Protektionismen har visat sin stora välsignelse för vårt land; men det är med den som med en stark, en farlig medicin: man får handskas med den med stor försigtighet, och framför allt tror jag icke, att protektionism får användas inom landet. Jag tror icke, att det är nyttigt eller rätt, att den ena landsdelen icke skall få exploateras, därför att denna kultur skulle skada kulturen i en annan trakt af landet. Jag tror icke det är rätt, att man icke skulle få odla potatis t. ex. i Vestergötland, därför att Småland af gammalt har haft stor potatisodling, eller att man icke skulle få odla sockerbeter på Gottland, därför att Skåne är den landsdel, som först började att i större skala odla sockerbeter. Mot en sådan uppfattning vill jag protestera, den är icke rättvis.

Jag säger vidare, att den äfven är felaktig. Jag är nemligen lifigt öfvertygad, att exploateringen af Norrbottens malmer icke kan skada den gamla bergshandteringen här nere. Herr vice talmannen nämnde en siffra angående världskonsumtionen af jernmalm, hvilken konsumtion skulle uppgå till 1,700,000 ton om året. Efter de uppgifter jag nu kan påminna mig, är den omkring 50 millioner ton om året. Ensamt i England är konsumtionen omkring 15 millioner ton, och jag vill minnas, att den i Tyskland uppgår till omkring 10 millioner ton. Från Spanien ensamt utföras omkring

Om inskränkning i inmutningsrätten.
(Forts.)

Om inskrän-
kning i inmut-
ningsrätten.
(Forts.)

6 millioner ton. Denna konsumtion stiger årligen med mellan 1 och 2 millioner ton och har så gjort under de senaste 15 åren. Om Sverige får vara med om ett eller två års ökning derigenom, att Norrbotten öppnas för världsmarknaden, så tror jag icke, att detta i stort sedt kan vara till någon skada. Dessutom, sedan dessa malmer en gång kommit i fartyget, kunna de efter mitt förmenande aldrig komma de gamla bergslagerna här nere till godo. Jernmalmsaffärer äro fraktaffärer *par préférence*, och sedan man väl fått malmen i fartyget, går den helt naturligt till de stora kolcentra i England och Tyskland, der tillika den stora jernkonsumtionen är för handen. Det kan endast blifva mindre partier, som från Luleå söka sig ned till de jernverk, hvilka ligga vid eller nära Östersjökusten. Jag vågar hysa den förhoppningen, att en gång Norrbottens malmer skola kunna exploiteras i *Norrbotten* med tillhjälp af de torfmossar och den vattenkraft, som der finnas tillgängliga. Endast för omkring 15 år sedan var det omöjligt att nyttiggöra dessa rikt fosforhaltiga malmer, men för närvarande låter det sig göra. Jag hoppas lifligt och är öfvertygad derom, att efter ännu 15 års förlopp vi skola hafva kommit derhän, att dessa malmer nyttigöras der uppe.

Jag kastar ännu en gång en blick tillbaka till det uttalande, jag gjorde, att det icke är rättvist, att en landsdel skall stå tillbaka för en annan. Jag ber att få erinna derom, att Första Kammaren i dylika frågor har att värna om rätten. Det är pinsamt att se, huru en viss fraktion af denna kammare sträcker ut sina armar mot statssocialisterna i den Andra Kammaren. Fortsätter man på detta sätt, skall man kanske i hvarje större ekonomisk fråga alltid finna en fraktion i denna kammare, som förenar sig med den nämnda stora fraktionen i Andra Kammaren, och det skall leda till ruin för vårt land.

Herr Bohnstedt: Herr talman! Jag tror, att herr Tillberg missuppfattade herr vice talmannen i hans yttrande. Herr vice talmannen sade nemligen, att konsumtionen af *mycket fosforrik* malm för närvarande är 1,700,000 ton. Jag har blott velat nämna detta.

Herr Åkerman: Eftersom den senaste talaren velat gifva herr vice talmannen rätt genom att i enlighet med hans yttrande inskränka den af honom anförda siffran till att gälla allenast fosforrik malm, så vill jag blott nämna, att tillverkningen af Thomas-tackjern i Tyskland, vid hvars framställning ingen annan malm än synnerligen fosforrik sådan kan användas, år 1900 belöpte sig till något mer än 4,780,000. De malmer, som i Tyskland dertill hufvudsakligen användas, äro s. k. minettmalmer, som hålla mellan 30 och 40 procent jern, och således erfordras årligen blott i Tyskland för tillverkning af basisk bessemmer åtminstone 10 millioner ton mycket fosforrik malm.

Herr de Laval: Herr greve och talman, mina herrar! Jag skall endast be att få säga några få ord. Jag tror, att man närmast skulle kunna likna den situation, i hvilken Sverige nu befinner sig, vid den, i hvilken en guldgräfvare skulle vara, om han varit ute och händelsevis lyftat på en torfva och dervid fått se en massa guld. Han har det icke ordnad för bearbetningen; han har icke redskap, icke kapital och icke heller andra hjälpmedel. Hvad gör han då? Jo, han lägger ned torfvan igen och söker så mycket som möjligt utplåna alla spår, på det att icke någon skall komma under tiden och borttaga skatten. Sedan skaffar han sig hackor, rörelsekapital och hvad som eljest behöfves. Härtill fordras nu de 15 år, om hvilka herr Tillberg talade; man måste skaffa sig denna frist för att kunna sjelf taga saken om hand. — Jag ber att få på det varmaste förorda utskottets förslag.

Om inskränkning i inmutningsrätten.
(Forts.)

Herr vice talmannen: Jag måtte hafva gjort mig mycket missförstådd, då herr Tillberg kunde tolka mina ord så, som om detta vore ett intresse för den mellansvenska bergshandteringen. Jag tror, att jag tvärtom uttalade mig så, att, då den svenska bergshandteringen, så vidt känt är, ännu icke kan i någon afsevärd mån få sitt behof af fosforrena malmer tillgodosedt från Norrlandsfälten, den svenska bergshandteringen icke har något särskildt intresse i denna fråga. Detta vidhåller jag, och jag påstår, att det är ett orätt tal — jag begagnar ett mildt uttryck — att vilja påbörda den gamla svenska bergshandteringen, att den har besjälats af någon som helst lust att förfölja det unga syskonet uppe i Norrbotten. Visst icke; men hvad jag velat framhäfva, det är, att, såsom Norrbottens rikedomar exploiteras, såsom de göras till föremål för spekulation och då de framkalla osunda situationer — och jag frågar herrarne, om icke detta kan af en hvar utaf oss erkännas — det också är på tiden, att vi genom lagstiftningsåtgärder, tills vidare provisoriska, söka ordna så, att icke dessa sorgliga tragedier skola allt för snart upprepas och då kanske på ett vida bekymmersammare sätt än hittills. Det är det jag har velat framhäfva, det är det jag har velat betona, att här ligger ett stort statsintresse och visserligen icke något småsinne eller någon småaktig afund i botten för den sak, man här vill föra fram.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande förevarande punkt yrkats, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att densamma skulle afslås.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Om inskrän- Den, som bifaller hvad sammansatta stats- och lagutskottet
ning i inmut- hemstält i punkten 1 af sitt utlåtande n:o 10, röstar
ningsrätten.
(Forts.)

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 27;

Nej — 24.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Upplästes och godkändes Riksdagens kanslis förslag till §§ i riksdagsbeslutet:

n:o 31, angående förslag till ändrad lydelse af 1 § 11:o af tryckfrihetsförordningen,

n:o 32, angående ändring i paragraferna 2, 13 och 25 i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897,

n:o 33, angående uppfostran åt vanartade och i sedligt afseende försummade barn,

n:o 34, angående lag, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar m. m.,

n:o 35, angående skadestånd för skada å person genom elektriska anläggningar,

n:o 36, angående ändring i vissa delar af rättegångsbalken m. m.,

n:o 37, angående ändring af vissa §§ i lagen den 24 maj 1895 angående anskaffande af hästar och fordon för krigsmaktens stäl- lande på krigsfot,

n:o 38, angående förändring af bestämmelserna om beräkning af hvitbetssockertillverkningskatten,

n:o 39, angående beskattningen af brännvin,

n:o 40, angående beskattningen å tobak och tobaksfabrikat,

n:o 41, angående tullbevillningen,

n:o 42, rörande ändringar i förordningen angående en post- sparbank för riket den 22 juni 1883,

n:o 43, angående anvisande af ytterligare medel för fullbor- dande af riksdags- och riksbankshus på Helgeandsholmen m. m.,

- n:o 44, angående dispositionen af besparingarna under hufvudtitlarne, Om inskränkning i inmutningsrätten.
- n:o 45, angående beräkningen af riksgäldskontorets utgifter och inkomster, (Forts.)
- n:o 46, angående förslag till lag om ändrad lydelse af 5 kap. 1, 2, 3 och 6 §§ strafflagen,
- n:o 47, angående fosterbarns vård,
- n:o 48, angående utbetalning af anslag till riksdags-, kyrkomötes- och revisionskostnader,
- n:o 49, i fråga om vissa ändringar i gällande förordning angående stämpelafgiften,
- n:o 50, angående statsbidrag till aflönande af vikarie för lärare eller lärarinna vid högre folkskola,
- n:o 51, angående folkskolelärares rätt till ålderstillägg, samt
- n:o 52, angående statsregleringen.

Justerades fyra protokollsutdrag för denna dag, hvarefter kammaren åtskildes kl. 4,01 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Onsdagen den 21 maj, f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Justerades protokollet för den 14 i denna månad.

Vid föredragning af statsutskottets under gårdagen bordlagda memorial:

n:o 96 angående öfverlemnande till Kongl. Maj:t af det nya reglementet för riksgäldskontoret, och
n:o 97, angående den nya riksstaten,
biföll kammaren hvad utskottet i dess memorial hemställt.

Vid föredragning af sammansatta bevillnings- och lagutskottets nästlidne dag bordlagda utlåtande och memorial:

n:o 1, öfver väckt motion i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af § 57 regeringsformen samt §§ 13, 14, 16, 17, 19 och 25 riksdagsordningen, och

n:o 2, angående anvisande af ersättning åt utskottets sekreterare,
biföll kammaren, hvad utskottet i dessa betänkande hemställt.

Upplästes och godkändes sammansatta stats- och lagutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 151, till Konungen, i anledning af dels väckta förslag om inskränkning i inmutningsrätten, dels ock Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af den kronan tillkommande jordegareandel i grufva.

Upplästes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 146, angående upprättadt nytt reglemente för riksgäldskontoret;

n:o 147, med öfverlemnande af ny riksstat; och
n:o 148, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående tillgodogörande af kronan tillhörig vattenkraft i Göta elf vid Trollhättan.

Justerades fyra protokollsutdrag för denna dag.

Herr talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 2,30 e. m.

Kammaren åtskildes kl. 10,14 f. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Onsdagen den 21 maj, e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 2,30 e. m.

Upplästes och godkändes Riksdagens kanslis förslag till paragrafer i riksdagsbeslutet:

n:o 53, angående beredande af lånemedel till fortsatt utveckling af statens telefonväsende,

n:o 54, angående en lånefond till torfindustriens understödjande,

n:o 55, angående anslag och lån till staden Åmål,

n:o 56, angående anslag till fortsättning af statsbanan från Göteborg till Skee,

n:o 57, angående anslag till provisoriska anordningar vid centralstationen i Stockholm m. m.,

n:o 58, angående fastigheten n:o 1 i kvarteret Lejonet i Stockholm,

n:o 59, angående beviljning af fast egendom samt af inkomst,

n:o 60, angående tryckfrihetsförordningens föreskrifter om boktryckerier och om tillsynen öfver tryckta skrifterns offentliggörande,

- n:o 61, angående en inkomstskatt för år 1903,
n:o 62, angående förslag till lag om domsagas kansli m. m.,
n:o 63, angående tolks anlåtande vid domstol m. m.,
n:o 64, i fråga om vissa bestämmelser angående enskilda banker,
n:o 65, angående reglemente för riksbankens styrelse och förvaltning,
n:o 66 angående val af fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret,
n:o 67, angående åtskilliga på grund af § 89 regeringsformen väckta frågor,
n:o 68, i afseende å statsregleringen och rörande de med statsverket gemenskap egande ämnen,
n:o 69, angående förslag till ändrad lydelse af § 57 regeringsformen samt af §§ 13, 14, 16, 17, 19 och 25 riksdagsordningen,
n:o 70, angående inskränkning i inmutningsrätten samt om upplåtelse af den kronan tillkommande jordegareandel i grufva,
n:o 71, angående särskilda bestämmelser i afseende å vissa bolag m. m.,
n:o 72, angående handel med konstgjorda gödningsämnen,
n:o 73, angående ändrad lydelse af 26 kap. 1 § rättegångsbalken, samt
n:o 74, angående ändrad lydelse af 2 § 4:o tryckfrihetsförordningen.

Justerades ett protokollsutdrag härom.

Tillkännagafs, att Kongl. Maj:t låtit genom offentligt anslag bjuda och kalla Riksdagens samtliga ledamöter att torsdagen den 22 innevarande månad, efter förrättad gudstjenst, sig å rikssalen infinna för att enligt 36 § riksdagsordningen af Kongl. Maj:t i nåder hemförlöfvas.

Kammaren åtskildes kl. 2,43 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Torsdagen den 22 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 10,30 f. m.

Justerades protokollet för den 15 i denna månad.

Herr talmannen och kammarens ledamöter afgingo kl. 10,46 f. m. till Storkyrkan, der riksdagspredikan hölls af komministern i Östermalms församling doktor P. J. Carlsson.

Efter gudstjenstens slut begaf sig kammaren till rikssalen, der jemväl Andra Kammaren infann sig. Sedan herr statsrådet och chefen för civildepartementet von Krusenstjerna uppläst Kongl. Maj:ts nådiga förordnande för hans excellens herr statsministern friherre von Otter att å Kongl. Maj:ts vägnar avsluta riksdagen, samt talmännen, hvar för sig, framfört kamrarnes undersåtliga välgångsönskningar, och riksdagsbeslutet blifvit af herr statsrådet och chefen för civildepartementet uppläst, förklarade, å Kongl. Maj:ts vägnar, hans excellens herr statsministern 1902 års lagtima riksmöte vara avslutadt.

Efter det kammarens ledamöter återkommit till samlingsrummet och der intagit sina platser, framträdde greve *Sparre* till talmansbordet och yttrade:

Mina herrar! Innan vi åtskiljas, önskar jag att få gifva uttryck åt min djupt kända tacksamhet för de många, dyrbara bevis, jag under den gångna riksdagen fått åtnjuta af mina kamraters vänskap och förtroende, och lägger jag dertill anhållan att blifva af Eder bevarad i vänlig hågkomst. Tack, mina herrar!

Detta tal besvarades af herr *von Ehrenheim* i följande ordalag:

Herr greve! Å kammarens vägnar anhåller jag att till Eder få framföra kammarens hjertliga, upprigtiga tack för det utmärkta sätt, på hvilket Ni, herr greve, nu som under föregående riksdagar ledt våra förhandlingar och egnat Eder uppmärksamhet åt Riksdagens åligganden. Vi känna väl den osynliga, lena men säkra hand, som redt så många svårigheter, vi känna väl den vän-

liga blick, som möter en hvar, som rådfrågar Eder, äfven då Eder uppmärksamhet är som mest tagen i anspråk.

Det är en glädje å båda sidor, både för kammaren och för Eder, att erfara ett sådant förhållande som det, hvilket råder emellan Eder, herr grefve, och kammaren.

Hjertligt, upprigtigt önska vi Eder, att den tid af hvila, som Ni nu går till mötes, måtte blifva en tid af bekymmerfrihet, lugn och glädje för Eder och Eder familj. Och att det är kammarens hopp och vissa förväntning att få återse Eder på Eder plats, det behöfver jag icke säga.

Lef väl, herr grefve!

Kammarens ledamöter åtskildes kl. 12,20 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.